

WIRMO-LASINEN

2

KOTISEUTUJULKAISU 2003

SISÄLLYSLUETTELO 2003

Hyvä lukija, Marja Virpi	1
E.A. Saarimaa – äidinkielen vaalija ja opettaja, Jorma Rekunen	2
Matilda Tenkanen – Ihalaisten opettajalegenda, Jarkko Heino	4
Raittiusseuran alullepanema. Voimistelu- ja urheiluseura Mynämäen Isku, Jukka Marttila	8
Mynämäen Toverit 1920, Onerva Kirveennummi	11
Mynämäen Pyhän Laurin kirkko – ”keskiaikaisten harmaakivikirkkojen kuningatar”, Kati Käiväräinen	13
Kaksi mynämäkeläistä seppää 1900-luvun alkupuolelta, proseminarityön pohjalta Eeva Rintama	15
Sadan vuoden takaa ... Lehtien kertomaa, koonnut Jukka Marttila	18
Jouko Vuorenpään kokoelmassa jo yli 150 Mynämäki-korttia, Jarkko Heino ja Jukka Marttila	19
Edvard Ullbohm, Jukka Marttila	20
Kolmen kiven rajamerkki suuren postitien varrella, Jukka Marttila	21
Kun kaksi Mynämäen poikaa lähti jatkosotaan ykkösluokan junavaunussa, Pentti O. Vanamo	22
Viikinkien jäljillä Islannissa – matkakertomus keväältä 2003, Marja Hietala	24
Kivikylän Nikula. Nikulan talo tarinoi, Raija-Liisa Vuorio	26
Mynämäen palo – suuronnettomuus 30-luvulla, Juhani Heino	28
Helvi lähti Mynämäestä muonituslotaksi, Sari Honkasalo	30
Kulttuuriteko arkiaskareiden ohessa, Juhani Heino	32
Sukan historiaa pääpiirteissään, Marja-Lea Visasalo	34
Wirmo – Seuran sukkakilpailu, Annikki Valtanen	35
Arvasitko vai tiesitkö? – Liiman kuumentamisasiat tunnistettavina, Eeva Rintama	37

TOIMITUS

Toimituksesta vastaava: Jukka Marttila

Ilmoitukset: Marja Virpi

Painatus: Mynäprint Oy

KANSIKUVA: 80-vuotias Mynämäen asemarakennus, digikuv. Jukka Marttila

Kotiseutuarkisto

Paikallishistorian ja erilaisten paikallisten yhteisöjen historiikkien kirjoittaminen törmää usein siihen, että viranomaisten ylläpitämien arkistojen kautta löytyy kyllä luotettavaa perustietoa, mutta kun juttuun pitäisi saada lihaa luitten ympärille törmätäänkin vaikeuksiin.

Kotiseutuarkisto on laitos, jolla on pyritty ratkaisemaan tätä ongelmaa. Kotiseutuarkistoja on Suomen kotiseutu-liiton aloitteesta perustettu Suomen kuntiin. Niiden tehtävänä on turvata paikallisen, yksityisen arkistoaineiston säilyminen tulevien sukupolvien tutkijoita varten.

Myös Mynämäen kulttuurilautakunta ylläpitää kotiseutuarkistoa. Se ei kuitenkaan, varsinkaan viime vuosina, ole kovin aktiivisesti markkinoinut mahdollisuutta luovuttaa yksityistä arkistoaineistoa sen haltuun. On kuitenkin tärkeää, että mynämäkeläisten yhdistysten pöytäkirjat ja muut asiakirjat eivät joutuisi ”hylyn haltuun” esim. perikuntien tai muiden pesänselvitysten yhteydessä, vaan päätyisivät kotiseutuarkistoon.

Joidenkin yhdistysten osalta on olemassa valtakunnallisia yksityisiä arkistoja, jotka huolehtivat pöytäkirjojen ja

muun materiaalin säilyttämisestä. Näissäkin tapauksissa kannattaisi kuitenkin selvittää, onko osa aineistosta sellaista, että sen pitäisi jäädä omalle paikkakunnalle.

Myös pienten yritysten arkistoissa on kuvia ja muuta materiaalia, joilla saattaa olla merkitystä kotiseudun vaiheita tutkittaessa. Elinkeinoelämän keskusarkisto on hukkumassa sinne toimitettuun materiaaliin, jota ei ole ehditty järjestää, ja toivoo, että paikallisen toiminnan osalta aineisto pyrittäisiin säilyttämään esim. kotiseutuarkistossa. Mynämäessä tulisi erityisesti pitää huolta siitä, että kaikki käsityöläisyyteen ja käsityö-yrityksiin liittyvä aineisto tulisi talletetuksi.

Wirmo-Seura on valmis olemaan avuksi oikean paikan etsimisessä asiakirjoille niiden säilytystä varten. Myös kunnan uusi kulttuurisihteeri on luvannut, että häneen saa ottaa yhteyttä asiassa.

ÄLÄ HÄVITÄ SELLAISTA AINEISTOA, JOTA TULEVAT MENNEISYYDEN TUTKIJAT VOIVAT KÄYTTÄÄ TIETOLÄHTEENÄ.

Hyvä lukija!

Kuluneen vuoden aikana kotiseutuyhdistyksen toiminta on ollut vilkasta. Tekemätöntä työtä on paljon, vaikka idea toisensa jälkeen on toteutunut erilaisina tapahtumina. Ei liene yllättävää, että yleisö on löytänyt tiensä Wirmo-Seuran tilaisuuksiin jopa yli kuntarajojen. Tällä seudullahan on ollut yhteinen historia ja yhteiset merkikhenkilöt. Kotiseudun historian arvostaminen on tärkeää muuttuvassa, eurooppalaisessa yhteiskunnassamme.

Vanhojen tietojen keräämisellä on kiire. Joukossamme on vielä ihmisiä, joiden kertomukset ovat kenties meille, nykyisille kuulijoille tuttuja. Niiden tallentaminen nykyisin menetelmin siirtävät ne kuitenkin myös meidän jälkeemme tuleville ihmisille. Tässäkin lehdessä on mielenkiintoisia kirjoituksia tapahtumista, jotka ovat tapahtuneet aikana, josta monella on tietoa vain toisten kertomana. Tällaisia merkittäviä asioita ovat olleet esimerkiksi Mynämäen palo, urheiluseurojen synty Mynämäkeen ja vaikkapa mynämäkeläissyntyisen E.A Saarimaan elämäntyö.

Suurena puutteena Mynämäessä on koettu hyvän historian kirjan puuttuminen. Nyt käytössä oleva historiikki on lähinnä seurakunnan historiaa. Kotiseutuyhdistykselle on liian suuri haaste toimittaa yksin puuttuvaa historian kirjaa. Promootorina oleminen on ehkä realistisempi tavoite Wirmo-Seuralle. Tällai-

nen hanke tarvitsee onnistuakseen ja toteutuakseen kaikki käytettävissä olevat voimavarat. Haastanakin mynämäkeläiset opiskelijat "historiatalkoisiin". Mynämäen menneisyydestä löytyy varmasti useita kiinnostavia aiheita pro gradu-töihin. Näin historian tutkimisesta hyötyvät sekä kotiseutu että opiskelijat.

Vanhoista ajoista kertovat kirjatiedon lisäksi vanhat rakennukset, niiden säilyttäminen ja niiden arvon vaaliminen ja tunnustaminen, ovat seurалlemme ensiarvoisen tärkeitä. Ehkä painoarvoltaan suurin hankkeemme onkin vanhan kivimakasiinin korjauttaminen ja sen saaminen jonkinlaiseen hyötykäyttöön korjauksen jälkeen. Toiveenamme ja haaveenamme on työn onnistuminen ensitilassa kunnan rahallisen tuen ja Lounais-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opiskelijoiden tekemän kunnostustyön turvin.

*Hyvä lukija, toivon viihtyisiä hetkiä vuoden 2003
Wirmolaisen seurassa!*

*Marja Virpi
Wirmo-Seuran puheenjohtaja*

E. A. Saarimaa – äidinkielen vaalija ja opettaja

Mynämäestä maailmalle

Nykykielimme merkittävimpiin kehittäjiin kuuluva Eemil Arvid Saarimaa, alkuaan Söderholm, syntyi Raimelan kylän Savun tilalla 13. toukokuuta 1888. Hänen isänsä maalarimestari Kaarlo Söderholm oli syntyaan laitilainen, äiti Johanna Josefiina Heikintytär oli lähöisin Mynämäen Kivikylistä. Perheen neljästä eloon jääneestä lapsesta Eemil oli kolmanneksi vanhin. Kansakoulussa hän osoitti sellaista lahjakkuutta, että hänet laitettiin oppikouluun Turkuun. Mynämäestä opintielle lähteneen taival ei satavuotta sitten ollut helppo. Eemil Arvidilla oli Turussa käytössään pieni, vaatimaton huone. Kulkuneuvojen puuttuessa

kotona käynnit jäivät lukukausien aikana vähiin. Saarimaa on muistellut kävelleensä kouluaikoinaan silloin tällöin leipäreppu selässään koko matkan Mynämäestä Turkuun. Eemil Saarimaa pääsi ylioppilaaksi Turun klassillisesta lyseosta vuonna 1907. Hänen päästötodistuksensa arvosanojen kerrotaan olleen niin hyvät, että sellaisia ei koulun historiassa ollut kukaan ennen saanut. – Sukunimensä Eemil Saarimaa suomalaisti jo koulupoikana. Saarimaa-nimen otti itselleen myös hänen sisarensa Olga, joka eli naimattomana Mynämäessä kuolemaansa saakka. Vanhempi veli Nestori sen sijaan valitsi samoihin aikoihin Söderholmien tilalle nimen Luoto.

Ylioppilaaksi tultuaan Eemil Saarimaa lähti opiskelemaan Helsingin yliopistoon. Hänen pääaineitaan olivat suomen kieli, kirjallisuus ja latinan kieli. Suo-

Emil Arvid Saarimaa

men kielen opiskelijana Saarimaa oli luonnollisesti kiinnostunut kotiseutunsa puhe-
tavasta. Muistiinmerkittävistä mynämäkeläisistä sanonnoista ja erikoisista murre sanoista ylioppilas Saarimaa julkaisi näytteitä kahdessa kirjoituksessaan Kotikielen Seuran aikakauslehdessä *Virittäjässä* v. 1909. Niistä ensimmäisen otsikko on "Kansan murre- ja kieli-havaintoja", toisen "Mynämäkeläisiä murre sanoja". Edellisessä hän esittelee sanontoja, joilla Mynämäessä on matkittu tai luonnehdittu naapuripitäjäläisten puhetta. Esimerkiksi laitilalaisten lyhyttä kieltä on Mynämäessä irvailtu: Lopuist koott ikä Laitlan kiäl. Toises-

sa kirjoituksessaan Saarimaa sanoo luettelevansa "huvittavimmat niistä murrepoiminnoista, joita allekirjoittaneella on ollut tilaisuus tehdä kotipitäjänsä Mynämäen kielestä". Esitellyistä sanoista monet ovat nykyisille mynämäkeläisille peräti outoja. Esimerkkinä sellaisista vaikkapa teonsanat lavettu (= puhuu pälpättää: siäl se istu ja lavettu), melho (= meluaa), pouva (= heiluttaa), nakotta (= tekee mieli: mnuu nakottava nii noi omena). Saarimaan kirjoituksessa on lehden toimituksen tekemä alaviite, jossa se "kehottaa arv. lukijoita lähettämään näistä tai näiden tapaisista oman koti- ja ympäristömurteensa sanoista tietoja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle, joka sellaisia mielellään ottaa vastaan kansankielen sanakirjan aineskokoelmiin". – Tässä yhteydessä on syytä mainita, että sadassa vuodessa nuo murre-

kokoelmat ovat paisuneet kahdeksan miljoonaa sanalippua sisältäväksi arkistoksi. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa laaditaan parhaillaan tästä aineistosta laajaa, 20-osaiseksi suunniteltua Suomen murteiden sanakirjaa, jonka 7. osa valmistui juuri tänä syksynä.

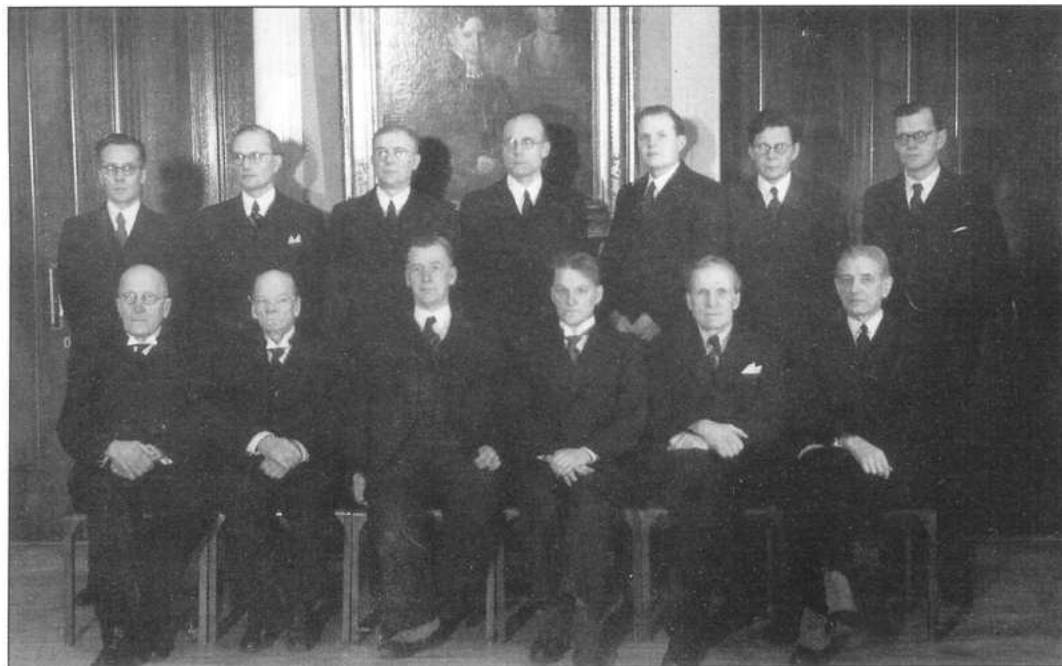
Aidinkielen huoltaja ja kehittäjä

Ylioppilas Saarimalta on vuoden 1909 Virittäjässä myös pieni kirjoitus, joka ennakoii hänen kielenhuoltajan uraansa. Kirjoitus alkaa nuorekkaan reippaasti: "Törkeästi rääkätään suomen kieltä seuraavassa Suomen Valtioarkiston sääntöjen lauseessa: Kielletty on valtioarkiston lukusaliin mukanaan tuoda kirjaa tai salkkua; ainoastaan muistoonpanovihkoa tai tarpeellista kirjoituspaperia saa sinne myötä ottaa." Esitettyään tämän kiellon korjailemassaan muodossa Saarimaa jatkaa: "Suomenkielisellä yleisöllä on oikeus vaatia että ainakin valtion laitoksissa sen puoleen käännytään puhtaalla suomen kielellä." Saman vuoden lehteen Saarimaa kirjoitti lisäksi artikkelit "Kielivirhepoiminnoita" ja "Uusia sanamuodotuksia." Nämä kolme kirjoitusta kertovat jo selvästi nuoren Eemil Saarimaan kielellisen kiinnostuksen suunnan.

Saarimaa valmistui maisteriksi v. 1910 ja samana vuonna hänestä tuli Virittäjä-lehden toimituksen jäsen. Lehden päätoimittaja hän oli kymmenvuotiskauden 1927 - 1936 ja toimituskuntaan hän kuului kuolemaansa saakka, yli puoli vuosisataa. Saarimaa on lehden historian ahkerin kirjoittaja. Hänen artikkelejaan löytyy Virittäjän vihkojen sivuilta kaikkiaan lähes

kaksisataa. Saarimaa seurasi valppaasti kaikenlaista julkista kielenkäyttöä. Erityisesti sanomalehtien kieli oli hänen jatkuvassa tarkkailussaan, samoin suomeksi ilmestynyt kirjallisuus, varsinkin käännöskirjallisuus. Radiota kuunnellensaankin hän teki muistiinpanoja havaitsemistaan kielellisistä kömmähdyksistä. Jo pieni poiminta hänen kirjoitustensa otsikoista kertoo, kuinka laaja Saarimaan kielenohjailun kenttä oli: Sanomalehtien suomea, Käännöskieltä, Suomennosten kielikukkasia, Muotimuukalaisuuksia, Kielen kauneusvirheitä, Hyvää ja huonoa kuvakieltä, Radion suomea, Hämmästyttäviä objektivirheitä, Väärinrakennettuja virkkeitä, Häiritsevää sanatoistoa, Tyylivirheitä. Artikkelien allekirjoituksena oli vuoteen 1920 saakka Eemil Saarimaa, sen jälkeen poikkeuksetta aina E.A.Saarimaa. – Kaikki kielenkäyttäjät eivät tietenkään aina ilostuneet Saarimaan huomautuksista. Virittäjän sivuilta saa lukea mm. seuraavalla tavalla alkavan vastauksen moitteisiin: "Arvostelu on asiallisesti kovin saivarteleva ja mestaroiva, sävyiltään omahyväinen ja näyökkivä."

Saarimaan kielenohjailu ei suinkaan jäänyt pelkätään Virittäjän sivuilta luettavaksi. Hän oli ahkera esitelmöitsijä tieteellisten seurojen kokouksissa ja monissa muunlaisissa tilaisuuksissa, hän pakinoi oikeakielisyyden puolesta radiossa ja luennoi kielenkäytön kysymyksistä yliopistoissa, mm. Turun kesäyliopistossa. Yleisemmin Saarimaa tunnetaan kuitenkin v. 1947 ilmestyneen "Kielenoppaan" kirjoittajana. Tästä erinomaisesta käytännön kielitaidon ohjekirjasta julkaistiin useita täydennettyjä painoksia. Se palveli kirjoittajia ja muita kielenkäyttäjii monen vuosi-

Virittäjän toimituskunta lehden täyttämässä 50 vuotta 1947. Istumassa vasemmalta professorit Viljo Tarkiainen, Väinö Salminen, Jalo Kalima, Martti Rapola, E.A. Saarimaa ja Y.H. Toivonen; seisomassa tri. Toivo Vuorela, professorit Aarni Penttilä ja Aarne Anttila, dos. Lauri Hakulinen ja professorit Kustaa Viikuna, Martti Haavio ja Erkki Itkonen.

kymmenen ajan. E.A. Saarimaalla oli luonnollisesti keskeinen asema kielenkäytön virallisena normittajana. Hän oli mm. Nykysuomen sanakirjan neuvottelukunnan puheenjohtaja, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kielivaliokunnan jäsen ja myös Suomen Akatemian kielilautakunnan jäsen.

Kirjallisuudentutkija ja opettaja

Oikeakielisyysskysymysten lisäksi E.A.Saarimaan kiinnostus ulottui kirjallisuuden- ja tyylintutkimuksen alueille. Hän mm. toimitti Aleksis Kiven kootut teokset ja laati lähinnä koulujen käyttöön tarkoitettun ”Selityksiä Aleksis Kiven teoksiin”. Viimeisinä töinään Saarimaa keskittyi Kiven kielen täydellisen sanakirjan kirjoittamiseen.

Varsinaisen päivätyönsä E.A.Saarimaa teki äidinkielen opettajana, ensin lehtorina useammassakin helsinkiläisessä oppikoulussa ja sitten pari vuosikymmentä yliopettajana Helsingin tyttönormaalilyseossa. Suomalaisen äidinkielenopetuksen kehittäjänä Saarimaalla on suuret ansiot – suuremmat kuin ehkä kenelläkään muulla. Hän seurasi valppaasti alan ulkomaisia kuulumisia ja välitti niitä eteenpäin esitelmisään ja aikakauslehtikirjoituksissaan. Erityisesti ainekirjoituksen opettamisen Saarimaa pyrki vapauttamaan siinä esiintyneestä kaavamaisuudesta. Professorin arvonimen työteliäs kielimies sai v. 1950.

E.A.Saarimaa kuoli 23.tammikuuta 1966. Hänet on haudattu Helsinkiin Kulosaaren hautausmaahan. Hautajaispuheessaan professori Martti Rapola luonnehti Saarimaata mm. seuraavasti: ”Näin Eemil Saarimaan ensi kerran joskus v. 1911 käydessäni Kotikielen Seurassa, jonka sihteerinä, pöytäkirjurina, hän silloin toimi: hän istui puheenjohtajan pöydän päässä, esimies E.N.Setälä istui pitkän sivun keskustassa, ja hän käytti usein puheenvuoroja, selvitteli oikeakielisyysskysymyksiä ja toi esiin lisävalaisua varsinkin kotimurteensa, Mynämäen murteen, kannalta, sillä sen hän tunsu perin juurin.” Kotikielen Seura, jonka kunniajäsen Saarimaa kuollessaan oli, perusti hänen muistoaan vaaliakseen hänen nimeään kantavan rahaston, josta näihin päiviin saakka on jaettu apurahoja hyvän kielitieteellisen artikkelin kirjoittaneille nuorille tutkijoille. Myös Mynämäen yhteiskouluun on aikanaan perustettu E.A.Saarimaan rahasto, josta edelleenkin joka kevät on voitu myöntää rahallista arvoltaan kylläkin pieni, mutta sitäkin arvostetumpi stipendi ”päästötodistuksen saavalle hyvälle kirjoittajalle”.

Jorma Reikonen

Matilda Tenkanen – Ihalaisten opettajalegenda

Ihalaisten kansakoulun opettajana toimi vuodesta 1912 alkaen 38 vuoden ajan Matilda Tenkanen, erinomainen opettaja, joka kuitenkin yleensä muistetaan vain tiukkana kurinpitäjänä. ”Kun kouluun menet, kyllä Tenkanen sinutkin pistää järjestykseen”, oli Jokisivulla tapana pelotella tottelemattomia pikkulapsia. Kyllillä ei puhuttukaan opettajasta vaan Tenkasesta.

Kivikylän puhelinkeskus, sentraali, toimi kotona ni noin vuoteen 1945. Koska jonkun piti olla aina päivystämässä, minutkin opetettiin jo ennen kouluikäni yhdistämään puheluja. Erityistä osaamista vaati opettaja Tenkasen ”lippusoitto”, jonka takia jouduin ensimmäisen kerran tekemisiin tulevan opettajan kanssa. ”Otetaan lippusoitto”, kuului Tenkasen lyhyt tilaus. Keskukseen hoitajan oli silloin yhdistettävä vuoron perään niihin taloihin, joissa oli lipputanko. Keskus kuunteli koko ajan puhelua ja siirsi sen ilman eri komentoa aina seuraavaan kohteeseen. Naseva viesti kuhunkin taloon kuului: ”Koululta on. Lippu tankoon. Hyvä on.” Isänmaallinen opettaja huolehti näin liputuspäivinä, että siniristit olivat varmasti ylhäällä.

Karjalan kunnailta Laajoen rannalle

Matilda Tenkanen oli syntynyt Viipurin läänin Pyhäjärvellä 20.7.1882. Tullessaan 1912 Ihalasiin hän oli viimeksi toiminut opettajana Kurkijoen Sav’ojan koulussa, ilmeisesti väliaikaisena. Kirkon sakaristossa kokoontunut Ihalaisten koulun johtokunta valitsi 21 hakijan joukosta Matilda Tenkasen väliaikaiseksi opettajaksi elokuusta 1912 ja kahdeksi koetusvuodeksi vuoden 1913 elokuusta alkaen. Huhtikuussa 1915 joh-

Opettaja Matilda Tenkanen opettajauransa alkuaikoina. Kuva on todennäköisesti 1910-luvulta.

tokunta sitten myönsi "mielihyvällä" virkavahvistuskirjan. Erikoinen kokouspaikka, kirkon sakaristo, selittyi sillä, että johtokunnan esimies oli lääninrovasti Fr. Wilho Sipilä.

Voi vain kuvitella, miten yksinäiseksi 30-vuotias suuren Pyhäjärven ja mahtavan Laatokan rannoilta tullut Karjalan tyttö koki itsensä Laajoen varrella, 34 oppilaan kyläkoulun ainoana opettajana. Koulurakennuksena toimi Hannulan talo, jonka kunta oli ostanut kouluksi vuonna 1902. Huonosta viihtyvyydestä kertoo, että Matilda Tenkanen pyysi johtokunnalta kymmenen eri kertaa työtodistuksen viranhakua varten. Johtokunta on kirjannut antaneensa "kiitettävän arvolauseen sekä hänen opettajatoimistansa että elämänlaadustansa". Pyynnöt loppuvat vuonna 1922. Ehkä Tenkanen alkoi viihtyä paremmin, kun uusi koulurakennus oli valmistunut vuonna 1920 ja kun koululle saatiin toinenkin opettaja. Alakansakoulun opettajalle rakennettiin huoneet koulun vinnille ja virkaan valittu Hilja Maria Takala aloitti toimensa 1.8.1923.

Opettajan palkka ei ollut häävi. Koko vuoden 1912 korvaus oli 1 160 markkaa, mikä rahanarvon muutoksilla korjattuna merkitsee vain 280 euron kuukausipalkkaa. Palkkaetuihin tosin kuuluivat asunto, valo ja lämpö sekä perunamaa. Valo tarkoitti ilmaista petrolia öljylamppuun ja lämpö valmiiksi pilkottuja puita. Ainakin vuodesta 1926 vuoteen 1929 opettaja

Tenkanen hoiti itse myös puiden kannon ja koko koulun lämmittämisen, mistä hänelle maksettiin pieni lisäkorvaus. Sähkövalon koulu sai, kun johtokunta päätti 1918 tehdä sopimuksen Jokisivun sähköyhtiön eli Oskari Venhon kanssa ja hankkia luokkahuoneeseen "32 kynttilän valoisen lampun ja muihin huoneisiin 16 kynttilän valoiset lamput". Pihalle saatiin sähkölamppu 1924. Opettajalla oli varmasti työ ja tuska saada uudistuksia toimeen, sillä nuukat isännät eivät turhaa kiirettä pitäneet. Jos oli tehty päätös vähänkään merkittävämmästä korjaustyöstä, tarjous pyydettiin yleensä seuraavana vuonna ja vasta kolmantena vuonna päästiin toteutukseen.

Perunamaan lisäksi opettajaa työllisti myös "oppilaspuutarha", joka perimätiedon mukaan oli varsinkin Tenkasen alkuaikoina esimerkellisessä kunnossa. Kesällä 1915 puutarha vaurioitui pahasti, kun mäkitupalainen Juho Wilhelm Laine oli opettajan loman aikana laskenut lehmänsä koulun puutarhaan ja pihamaalle sekä vielä niittänyt heinää opettajalle kuuluneelta alueelta.

Puutarhanhoidon lisäksi Matilda Tenkasen harrastuksiin kuuluivat lukeminen, kirjoittaminen, josta on näytteenä oheinen "Mynämäen kirkko" -runo, sekä valokuvaus. Tenkasella oli omilla jaloillaan seisova, isokokoinen studiokamera, jossa käytettiin lasinegatiiveja. Isoisäni, maakauppias Artturi Heino kuului koulun johtokuntaan vuodesta 1908 vuoteen 1932 ja Tenkasesta tuli hyvä ystävä isovanhempieni kanssa. Niinpä perhealbumeistamme löytyy hänen ottamansa kuvat muun muassa isästäni ja sedästäni. Tietävästi Tenkanen myös kehitti ja vedosti kuvat itse.

Jokisivun kyläkirjastoa hoitivat Viljasen sisarusket kotonaan. Kirjoittamaton sääntö oli, että kirjastoon hankitut uudet kirjat toimitettiin ensin opettaja Tenkaselle ja vapautettiin vasta sen jälkeen yleiseen lainaukseen. Näin Tenkanen tuli lukeneeksi kaikki kirjaston kirjat.

Opettaja joutui tuohon aikaan painiskelemaan myös monenlaisten sosiaalisten ongelmien kanssa. Vuonna 1925 johtokunta joutui antamaan kahdelle oppilaalle varoituksen, koska he olivat olleet poissa koulusta kerjuumatkojen takia ja aiheuttaneet näillä retkillään paljon häiriötä. Kunnan puolesta saatiin vaateapua vähävaraisille ja erityisesti jalkineita. Ilmoittipa eräs perhe melkein uhkavaatimuksena, ettei oppivelvollisuusikään tullut poika voisi aloittaa koulunkäyntiään ellei saisi kunnalta kenkiä ja vaatteita varten avustusta.

Mitään erityisopetusta ei tunnettu, joten heikkolahjaiset saivat ponnistella muiden mukana. Pöytäkirjoista löytyy merkintöjä siitä, kuinka jotkut oli va-

pautettu oppivelvollisuudesta iän takia, vaikka oli-
vat vasta oppineet välttävästi lukemaan.

Monet vanhemmat suhtautuivat nuivasti kouluun ja perillistensä koulunkäyntiin. Kun kotona tarvittiin vaikkapa sadonkorjuun aikana apua, tämä katsottiin riittäväksi poissaolon syyksi. Vuodesta 1924 alkaen myönnettiinkin yläluokkien oppilaille syyskuun lopussa erityinen kahden viikon perunannostoloma. Joillakin oppilailta taas oli vaikeuksia tehdä kotiläksyjään, kun kotona komennettiin työn ääreen heti koulusta tultua.

Oravan oksennusta ja muuta kammellusta

Itse siirryin Tenkasen kouluun alakoulun käytyäni syksyllä 1947, jolloin opettaja oli jo 65-vuotias. Pelko ylettömän ankarasta opettajasta osoittautui turhaksi, vaikka muutaman kerran sainkin tottelemattomuuden takia seistä karttakomeron pimeydessä tai jälki-istunnossa, arestissa, tappelun tai heikompi kiusaamisen takia. Joku taisi saada karttakepistäkin sormilleen ja minua vanhemmat pojat ovat kertoneet Tenkasen viimeisestä keinosta saada jukuripäät ojenukseen. Hän oli jonkun kerran tempaissut nahkaisen baskerin päästään ja vedellyt sillä pojankoltiaisia ympäri korvia. Tenkasella oli myöhempinä vuosinaan ohut tukka. Päättä ilmeisesti paleli ja sen takia hän piti jatkuvasti baskeria päässään myös luokkahuoneessa.

Pienemmät pahat selvitettiin yleensä välittömästi. Sodanjälkeistä pula-aikaa kun elettiin, olivat koulu-ruokalan tarjoilut melko yksioikoisia. Varsin tavallinen ruoka oli karkeista ryyneistä keitetty marjapuuro.

”Ja minähän en tuommoista oravan oksennusta syö”, totesi Vuorion Pentti saatuaan lautasen eteensä. Opettaja Tenkanen sattui kuulemaan ja sen verran riuskuutta löytyi vielä 65-vuotiaaltakin, että hän tempaisi Penttiä kauluksesta ja retuutti pojan keittäjän eteen kengänkärjet lattiaa viistäen. ”Pyydä anteeksi!”, hän määräsi. Ja Penttihan pyysi.

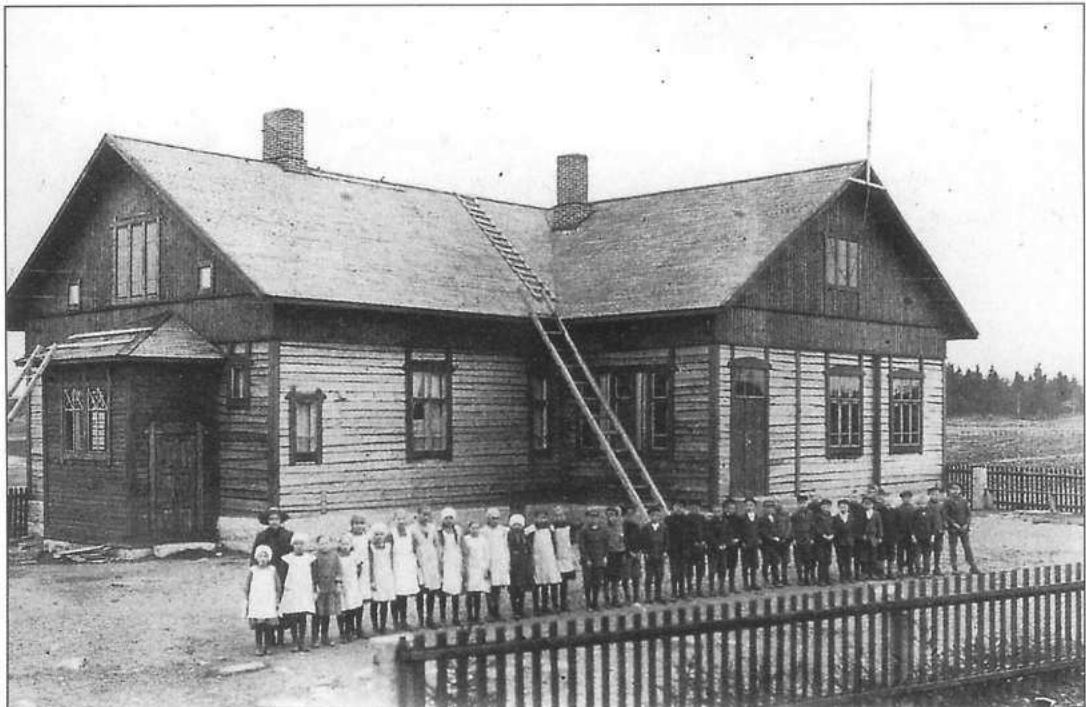
Sama Vuorion Pentti oli kerran tehnyt jonkun kolttoson Mäkilän Pertille ja pinkaisi sitten pihalta eteiseen karkuun. Isompikokoinen Pertti juoksi perässä. Opettaja Tenkanen osui sattumalta siihen väliin ja Pertti aukaisi kohteliaasti opettajalle oven. Pielen takana odotti kuitenkin Pentti, joka oli tähdännyt iskunsa Pertin rinnan korkeudelle. Kun Tenkanen oli lyhyempi, sai hän läimäyksen vasten kasvojaan. Opettaja kuitenkin ymmärsi, ettei teko voinut olla tahallinen, joten asiasta seurasi vain ankarat torut.

Kerran kouluun tultuamme opettaja ilmoitti, että voisimme saman tien lähteä kotiin. Oli opettajien lakko. Riemastuimme niin, että työnnyimme kylätielle lakkejamme heilutellen ja huudellen: ”Eläköön lakko!” Opettaja seurasi menoamme koulun portailta, ja tuskin olimme päässeet kotiin, kun jo tultiin tuomaan sanaa: ”Oli lakko tai ei, Ihalaisten koulussa jatkuu huomenna työ.”

Pätevä opettaja loppuun asti

Minun kouluvuosinani Matilda Tenkanen oli jo iäkäs, lihava ja liikkui huonosti. Koululta hän ei enää lähtenyt minnekään. Kauppa- ja muut asiat toimitti Tyne Salonen, viralliselta toimenkuvaltaan vahtimestari, joka vuonna 1936 oli tullut kouluhuoneiden

Ihalaisten koulu 1920-luvun alussa. Opettaja Tenkanen ja hänen 38 oppilastaan ovat asettuneet riviin vuonna 1920 Hannulan talon paikalle valmistuneen koulun pihalle. Vuonna 1923 vinnille rakennettiin asuinhuoneet alakoulun opettajaa varten, jolloin katolle tuli ikkuna-auloke. Kuva ajoittuu siis näiden vuosien väliin.

lämmittäjäksi ja oli nyt myös siivooja ja keittäjä. Tenkanen oli kuitenkin loppuun asti ennen muuta pätevä opettaja, joka vei neljää luokkaa samanaikaisesti eteenpäin. Yksi luokka laski, toinen kirjoitti ja kahdelle muulle opetettiin yhtä aikaa historiaa tai uskontoa. Laulu- tai vähäiset voimistelutunnit olivat yhteisiä.

Neljättä luokkaa käydessäni olivat opettajat Tenkanen ja Takala ilmeisesti yhteistuumin päättäneet, että Ihalaisistakin olisi aika saada taas oppikouluun menijöitä. Ehdokkaiksi he olivat valinneet Pirkko Kolhin, Veikko Revon ja minut. Kun Tenkanen ei enää kyennyt kyllille, lähti Hilja Takala ylipuhumaan vanhempiamme. Veikon ja minun osalta hanke tuottikin tulosta. Sen jälkeen Tenkanen aloitti koulutuntien jälkeen epäitsekäästi ja ilman mitään korvausta meidän preppaamisemme yhteiskoulun pääsyutkintoa varten. Tuskinpa muistimme edes kiittää. Menimme Veikon kanssa aikanaan kirkkaasti läpi, suurelta osin Matilda Tenkasen opetuksen ansiosta.

"Haloo, Kivikylä 7". Matilda Tenkanen harrasti myös valokuvausta ja tämä kuva on näyte hänen osaamisestaan. Puhelimessa poseeraa arviolta kuusivuotias Erkki Heino, kirjoittajan setä, ja kuva on otettu luultavasti vuonna 1921.

Vuonna 1949 Ihalaisten koulun johtokunta totesi Matilda Tenkasen täysinpalvelleeksi ja myönsi hänelle eron 1.8.1949 lukien. Koska uuden opettajan pestaaminen otti aikaa, Tenkanen hoiti opettajan tehtäviään väliaikaisena vielä vuoden. Hän oli 68-vuotias, kun hän 1.8.1950 lopetti työnsä. Alakoulun opettajalle, Hilja Takalalle ero myönnettiin samaan aikaan sairauden takia. Molemmat ehtivät vielä osallistua uuden alakoulurakennuksen vihkiäisiin 4.12.1949. Ihalaisissa oli tuolloin 70 oppilasta. Enimmillään oli oppilaita ollut kouluvuonna 1928-29, jolloin heitä oli 92.

Matilda Tenkasen viimeiset vuodet olivat aika ankeat. Hän muutti uskollisen hoitajansa Työne Salosen kanssa Ihalaisten Kolmhaarassa vieläkin pystyssä seisovaan Männistön torppaan, jossa 1930 ja 1940-luvuilla oli toiminut Amanda Palston kotileipomo. Tenkanen kuoli 28.3.1962. Karjalan tytär sai

hautansa runossaan kaipaamaltaan Mynämäen kirkon kummulta.

Jarkko Heino

Mynämäen kirkko

*Nyt ymmärrän, miks viehätät sä mua
minua — lasta seutuun vierasten.
Nyt ymmärrän, miks muistin aina sua
mun tielläin kautta paikkain kaukaisten.*

*Siin seisot, kummullasi korkean,
vakaana, tyynä, juhlallisina ain.
Huossadat vierineet on unelmana
sun ohitses, sä paikalles jäät vain.*

*Siin seisonut oot kautta vuosisatoin
katsellen yli laajan lakeuden.
Oot nähnyt sukupolvein ajertavain
pelloilla noilla töissään toimien.*

*He sielt on ruumiijinsa elinvoimat
potesta ammentaneet mustan maan.
Vaan kellos heille kumahdellen soivat:
"Et ole pelkkä tomun lapsi vaan,*

*On hetkes luota Luojan taivahasta.
Se sinne jälleen kotiin kaipajaa.
Et viihdykettä sille maailmasta
sä löydä, Tullos luoksein vaan."*

*Ja sukupolvet seuraa hartahina
sun kutsuasi tullen suoijhis.
Sielt rukoukset monet hiljaisina
on kohonneet yli holvies.*

*On moni siellä rauhan rintahansa
ja lebon sielullensa löytänyt.
On moni tuntenut, ett Jumalansa
edessä pyhän seisonut on nyt.*

*Kun päättyy matka mainen vaeltajan,
sun kellos kumahdellen hälle soi.
Sä kutsut lepoon tomun ajertajan
sun kummullesi, turbiijisi pois.*

*Näin koonnut olet kautta vuosisatoin
sun luokses kansaa lakeuden tään.
Elo luokse betten virvoittavain,
kuolossa kummullesi lepäämään.*

*Näin sukupolvet syntyy, kasvaa, kuolee
ja unhotukseen pian häyppvät.
Sä ristilläsi näytät taibaan puoleen:
Ken sinne löysi, ain on elävä.*

*Älä myöskin, vieraan seudun vieras
lapsi sun suoijhisi usein kaipailen.
Oot mulle myöskin käynyt rakkahaksi,
myös minut kutsunetko kummulles?*

Matilda Tenkanen 1942

Voimistelu- ja urheiluseura, Mynämäen Isku

Ensimmäinen ns. edistysmielinen yhdistys perustettiin Mynämäessä 1899. Kirkkokouluutuksella kokoon kutsuttu raikkuskokous päätti kansakoulussa perustaa Mynämäen Raikkusyhdistyksen. Tämän yhdistyksen piirissä alkoi myös voimistelu- ja urheiluharrastus Mynämäessä. Paikkakunnan ensimmäiset urheilukilpailut järjestettiin syyskuun 21 päivänä 1902. Kilpailtiin juoksussa, kuulantyönnössä, pituushypyssä ja painonnostossa. Juostava matka oli 2 km ja sen voitti itsellinen Oskar Richter ajalla 6 min. 34 sek. Kuulantyönnön voitti Kalle Laavainen, pituushypyn W. Hakala ja painonnoston Pekka Sillanpää. Jo silloin palkinnoiksi annettiin rahaa. Ensimmäinen sai 2 mk, toinen 1 mk ja kolmas 75 p.

Tämä syyskuun kilpailu 1902 oli houkutelut paljon osanottajia ja uteliaita katsojia. Innostus oli niin suurta, että kilpailujen jälkeen pidetyssä yhdistyksen kokouksessa perustettiin voimistelu- ja urheiluseura raikkusyhdistykselle.

Raikkusyhdistyksen voimisteluseura ja Isku syntyvät

Raikkusyhdistys järjesti edelleen vuosittain urheilukilpailuja, mutta 1902 perustetusta seurasta asiakirjatiedot ovat niukanlaisia. Ehkä ei löytynyt sopivaa vetäjää seuralle tai virallinen perustaminen jäi odottamaan aikaa parempaa. Venäläisen sortovallan aikana ei minkäänlaisten yhdistysten perustamista katsottu yleiselle turvallisuudelle sopivaksi.

Heinäkuussa 1905 raikkusyhdistys järjesti jälleen, Kallavuoren vieressä, urheilukilpailut, joissa 100 m:n juoksussa, pituushypyssä ja kuulantyönnössä voiton peri nuorimies Tyko Koski. Hän oli muuttanut paikkakunnalle samana vuonna ja tullut oppilaaksi Mynämäen apteekkiin.

Tyko Koski oli innokas raikkusmies ja ennenkaikkea urheilumies, joka otti vetäjän roolin voimistelussa ja tulokset alkoivat näkyä. Vielä samana vuonna perustettiin raikkusyhdistyksen voimisteluseura johtajanaan Tyko Koski. Maininta tästä perustamisesta löytyy vuoden 1905 vuosikertomuksesta, joka hyväksyt-

tiin raikkusyhdistyksen vuosikokouksessa 14.1.1906, jossa Tyko Koski valittiin myös raikkusyhdistyksen johtokuntaan ja edelleen johtokunnan kirjuriksi.

Raikkusyhdistyksen voimisteluseuraan kuului silloin 32 miestä, jotka antoivat voimistelunäytöksiä eri tilaisuuksissa hyvällä menestyksellä, jopa vaikeat pyramiidinäytökset olivat seuran ohjelmassa ja saivat kansan suuren suosion. Menestys ja innostus loi

Iskun miesten ja poikien voimistelijat seuran 10-vuotisjuhlassa v. 1916. Kuva Teuvo Helisvuoren ark.

tarpeen järjestäytyä uudelleen ajan hengen mukaisesti eli muuttaa voimisteluseura itsenäiseksi voimistelu- ja urheiluseuraksi. Olihan naapuripitäjä Laitilakin saanut oman urheiluseuransa, Ponsi-nimisen, kesällä 1904.

Kokouksessa 11.2.1906 puh.johtaja Tyko Koski teki seuraavanlaisen esityksen (pyk. 1.): "Voimisteluseuran Puheenjohtaja herra Tyko Koski nosti kysymyksen eikö olisi tarpeellista perustaa Urheilu-seura Mynämäelle. Ehdotus saavutti kaikkien suostumuksen ja päätettiin heti valita komitea sääntöehdotusta laatimaan. Komiteaan tulivat valituksi seuraavat viisi henkilöä Tyko Koski Kalle Laavainen Juho Aulen Pekka Sillanpää ja Jussi Koskinen".

Valitun komitean mallisääntöinä olivat Helsingin Ponsi-nimisen urheiluseuran hyväksytyt säännöt, joihin tehtiin kolmeen pykälään muutokset. Samalla uuden urheiluseuran nimeksi päätettiin antaa Isku. Komitean ehdotus sai hyväksymisen kokouksessa 20.2.1906 ja voimistelu- ja urheiluseura Isku oli näin syntynyt. Niinpä Mynämäen Raittiusyhdistyksen 25-

vuotisjuhlassa 1924 voitiin todeta: "Näiden lisäksi on yhdistyksen piirissä toiminut voimisteluseura, joka kuitenkin muutaman vuoden kuluttua erosi itsenäiseksi aikuisten seuraksi, ottaen nimekseen Isku".

Uuden seuran perustamisvuodeksi tuli siis 1906, jolloin myös säännöt saivat vahvistuksen, mutta toiminnalliset juuret ovat vuodessa 1905 tai ehkäpä jopa vuodessa 1902.

Iskun toiminta alkaa

Raittiusyhdistyksen voimisteluseuran nimi oli esillä vielä Vakka-Suomen laulujuhilla Vehmaalla 30.6.1906, mutta heinäkuun 22 p:nä järjestettiin Iskun nimellä uuden seuran ensimmäiset urheilukilpailut Mynämäessä. Kilpailtiin kolmiottelussa, johon kuuluivat keihäänheitto, pituushyppy ja 100 m:n juoksu. Osanottajia oli 13 ja palkinnot jakaantuivat seuraavasti: Ens. Tyko Koski 61 p. , toinen Pekka Sillanpää 44 p. , kolmas Juho Aulen 41 p. ja neljäs Jussi Koskinen 40 p. . Tämän kilpailun palkintotuomareina olivat lasiseppä Laine ja meijeristi Holmberg. Palkinnoiksi annettiin nyt sieviä hopeamitaleja.

Tyko Kosken johdolla Iskun toiminta alkoi vireästi. Pidettiin säännöllisesti voimisteluharjoituksia, järjestettiin urheilukilpailuja, iltamia (ens. 9.9.1906), arpa-jaisia sekä osallistuttiin muiden seurojen järjestämiin kilpailuihin hyvällä menestyksellä.

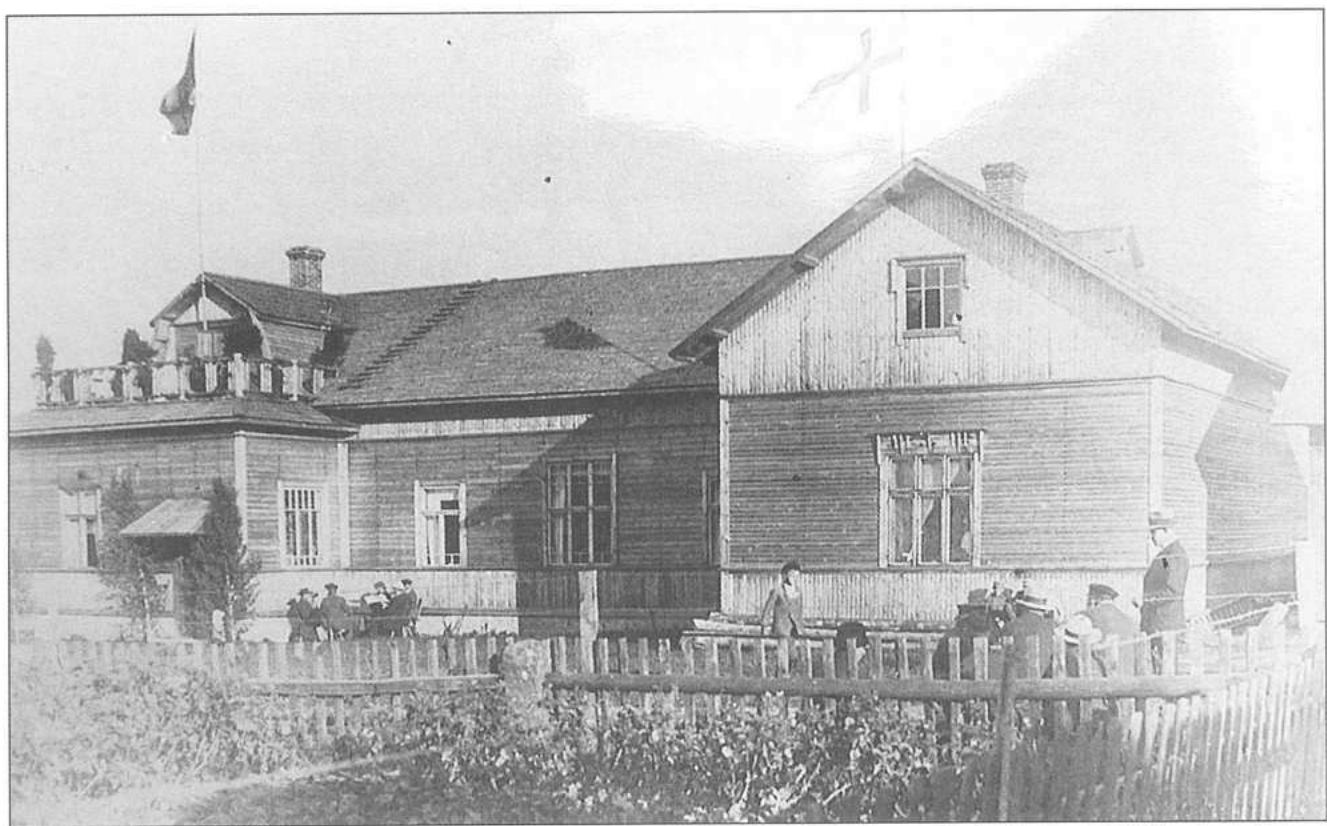
Ensimmäisen johtokunnan kirjurina oli, taitava voimistelija, meijerin harjoittelija Jussi Koskinen sekä johtokunnan muina jäseninä Santeri Nukki, Kalle Laavainen ja Kustaa Keijainen. Tyko Kosken puheenjohtajakausi kesti, paikkakunnalta muuton vuoksi, vain vuodet 1906–1907, jonka jälkeen seuran johtoon siirtyi Pekka Sillanpää.

Iskun menestys todettiin juuri seurajoukkueena. Varsinais-Suomalaisen osakunnan lahjoittamasta kiertopalkinnosta, Sarvesta, kilpailtiin vuosina 1908–1915. Mynämäen Isku voitti tämän Sarven viisi kertaa ja lopulta omaksi palkintokaappiinsa .

Seuran vahvuus ja menestys koettiin myös pettymyksenä, kun Isku asetti, paikkakunnalla hyvin tunnetun Laurin sunnuntaina 15.8.1909, seurojen kilpailtavaksi ns. Iskun pokaalin. Ainuttakaan seurajoukkueetta ei ilmoittautunut kisaan. Kerrottiin syyksi 7-miehininen joukkue ja moukarinheitto yhtenä lajina 5-ottelussa. Kilpailut kuitenkin pidettiin jäsentenvälisenä 5-otteluna, jonka voitti Frans Kelkka.

Kun Vakka-Suomen piirikunta perustettiin 2.6.1907, liittyi Mynämäen Isku tähän piiriin, koska mynämäkeläiset katsoivat kuuluvansa Vakka-Suomeen. Kuitenkin piirivalinnasta vallitsi epä tietoisuus ja Turun piiri puolestaan väitti, että SVUL:n piirijakokartan mukaan Isku kuuluu Turun piiriin. Tämä piirien välinen kiista sai lopulta onnellisen päätöksen,

Iskun talo valmistui v. 1917. Hyvän sijaintinsa vuoksi talo oli eri tilaisuuksien ahkerassa käytössä. Kuva Ahti Niemen ark.

kun piirijakoa tarkennettiin ja Isku liittyi SVUL:n Turun piiriin 1914.

Oma talo ja kenttä

Raittiusyhdistyksen voimisteluseuran harjoitussalina oli Vehmaan valtamaantien varrella sijaitseva Raittius-talo, jonka yhdistys rakennutti ostamalleen Ruotsinkankareen maatilalle 1903 – 1904.

Kun Iskun perustaminen tuli ajankohtaiseksi, varmisti Tyko Koski Raittiustalon käytön jatkossakin. Hän esitti raittiusyhdistyksen em. vuosikokouksessa 14.1.1906 kysymyksen: ”Josko heille vielä edelleenkin myönnettäisiin seuran talo harjoituksiin ja mahdollisesti iltamia varten, kun voimisteluseuran tarkoituksena on hankkia omat sääntönsä”. Myönnytys annettiin ja näin turvattiin tulevalle urheiluseuralle Raittiustalon käyttö. Kun toiminta laajeni, alettiin kaivata omaa harjoitussalia ja ulkokenttää urheilu-suorituksia varten. Hanke etenikin ripeästi ja 21.1.1913 oli Wakka-Suomi-lehdestä luettavissa: ”Läänin kuvernööri on vahvistanut Sillanpään perintötalosta n:o 1 Mynämäen pitäjän Mäenkylän kylässä erotetun Iskun palstatilan”. Tätä ennen rakennustyöt olivat alkaneet jo vuoden 1911 puolella ja 11.2.1912 Iskun vuosikokous pidettiin seuran omassa huoneustossa. Mainittakoon, että tässä vuosikokouksessa keskusteltiin jopa hevosurheilujaoston perustamisesta, joka jäi johtokunnan harkittavaksi.

Rakennusvaiheen ensimmäisenä osana valmistui harjoitussali ja työt jatkuivat tämän jälkeen hitaana-laisesti useita vuosia, kunnes vasta lokakuussa 1917 voitiin viettää koko rakennusprojektin tupaantulijaisia.

Kun Raittiusyhdistys myi talonsa Mynämäen kunnalle, osat vaihtuivat. Raittiusyhdistys, kuten monet muutkin tilaisuuksien järjestäjät, alkoivat nyt käyttää Iskun taloa, joka sijaitsi keskeisellä paikalla kunnan keskustassa. Talon piha-alueesta muodostui urheilijoille suorituspaikka, joka pitkään tunnettiin nimellä Iskun kenttä.

Kunniakas 100-vuotistaival

Ensimmäinen vuosikymmen oli toiminnan aikaa Iskulle. Pienestä raittiusyhdistyksen voimisteluseurasta kasvoi alueelle menestyvä urheiluseura, Mynämäen Isku. Seuran merkitys paikkakunnan nuorison kasvattajana sai suuren yleisen hyväksynnän ja kiitokset. Monet sadat nuoret ovat saaneet tämän jälkeenkin 100-vuotiaan Iskun parissa hyvän harrastuksen sekä mieleenpainuvia elämyksiä. Voidaan todeta, että Mynämäen Isku on onnistunut tehtävässään ja sen perustajat ovat olleet kaukaa viisaita.

Jukka Marttila
Ent. Iskun kasvatti

Mynämäen Toverit 1920

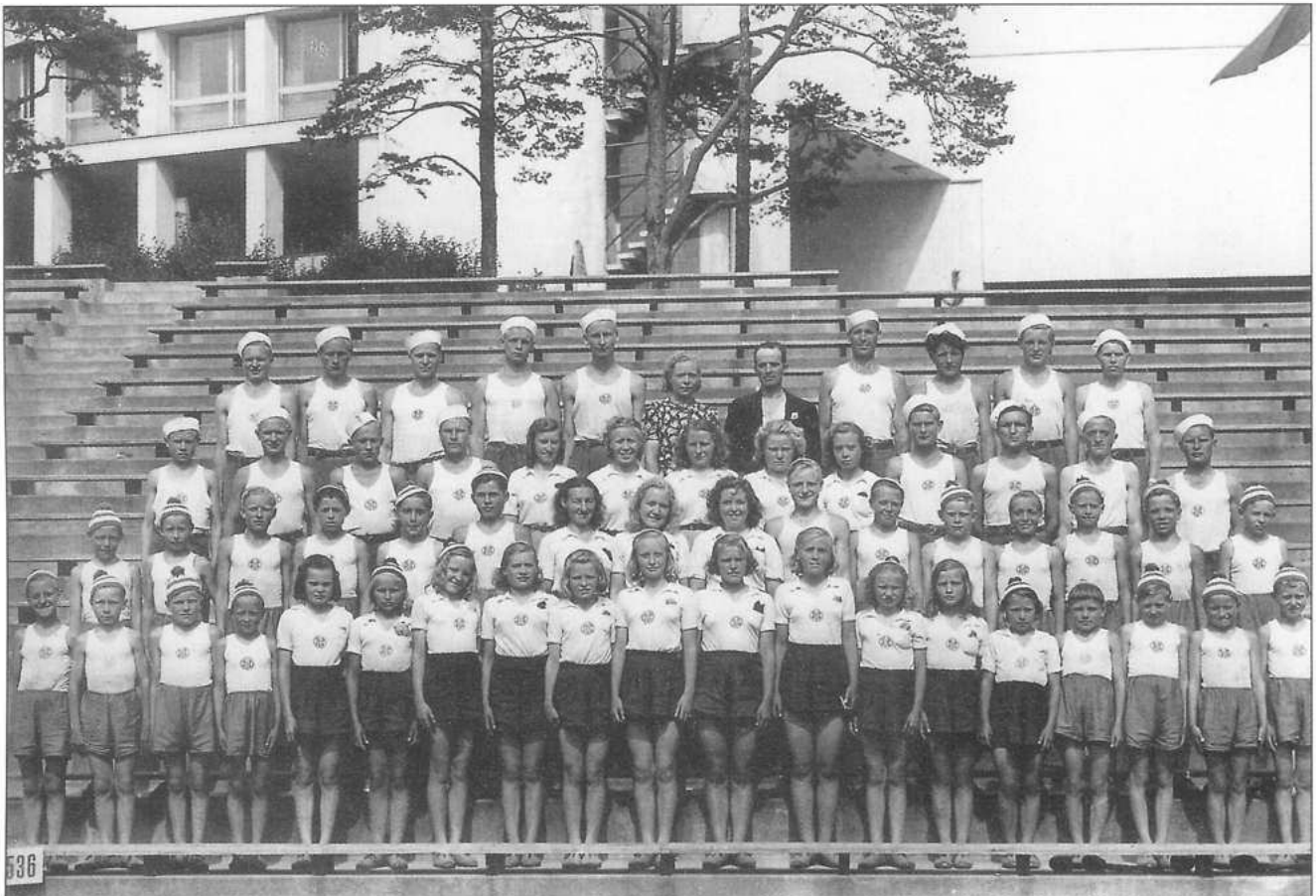

Heinäkuun 17. päivä 1920 pidettiin Mynämäen Toverien perustava kokous Työväentalolla. Työväentalon paikka sijaitsi silloin nykyisen linja-auton aseman paikalla. Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Kaarlo Karhula ja sihteeriksi Lasse Rautio. Johtokunnan varsinaiset jäsenet olivat Anna Aro, Matti Saarinen ja Yrjö Lehtonen, varajäseniksi tulivat valituiksi Jere Aakula ja Vilho Mäkinen. Yleisurheilujohtajaksi valittiin Vilho Helsten ja treenariksi Vilho Mäkinen. Perustavassa kokouksessa ei vielä päätetty seuran nimestä, sen sijaan päätettiin, että toimintaa harjoitetaan työväenyhdistyksen alajaostona.

Ensimmäiset seuraottelut käytiin Korvensuun Keihään kanssa. Osanotto-oikeus oli hyvin tarkkaan määritelty, mm. Toverien Nousiaisten alaosaston jäsenet eivät saaneet osallistua otteluun.

Alkutaipaleen toimintavaikeuksista huolimatta urheilutoimintaa alettiin kehittää. Työväentalon pihalle kunnostettiin seuraväen toimesta suorituspaikkoja juoksuharjoituksia varten. Juoksussa kilpailtiin niin maantiellä kuin maastossakin. Voimisteluharjoitukset järjestettiin sisätiloissa. Sen aikainen voimistelu oli muuten sauvavoimistelua, mikä on uudelleen 'tullut muotiin' tehokkuutensa ansiosta. Toimintaan tarvittavaa rahaa hankittiin järjestämällä iltamia. Iltamiin valmistauduttiin oman väen voimin ohjelmia harjoitellen. Ohjelmatoiminnan tehostamiseksi yhdistettiin Työväenyhdistys Säteen ja Toverien huvitoimikunnat. Iltamien tulos jaettiin siten, että seura sai 25 % ja yhdistys loput.

Viimeiset pöytäkirjat seuran alkutaipaleelta löytyvät vuodelta 1928, jolloin oli päätetty järjestää arpajai-

Mynämäen Toverit ry. v. -46. Sodan jälkeen ensimmäisillä liittojuhlilla Helsingissä.

set. Järjestettiin niitä koskaan, sitä ei tiedetä, sillä dokumenttia ei ole käytössä. Työväentalo siirtyi tällöin muiden haltuun ja niin yhdistyksen kuin seurankin arkistot ja asiapaperit ovat hävinneet tyystin. 30-luku oli toiminnallisesti lamakautta ja kun urheiluväki kokoontui 8.12.1940 seuran 'perustavaan' kokoukseen, selvisikin, ettei seuraa oltu missään vaiheessa poistettu yhdistysrekisteristä, joten tehtiin pelkäämään elvytyspäätös ja toiminta aloitettiin jälleen. Puheenjohtajaksi valittiin Pauli Rindell ja sihteeriksi Tauno Saarinen sekä heidän lisäksi johtokuntaan viisi muuta jäsentä. Yleisurheilun lisäksi ohjelmaan lisättiin myös hiihto.

Sota katkaisi alkaneen toiminnan kesän -41 ja syyskuun -44 väliseksi ajaksi. Tammikuussa -45 väki jälleen kokoontui jatkaakseen keskeytyksissä ollutta toimintaa. Tällöin oli selkeänä tavoitteena lähteä vuoden 1946 TUL:n liittojuhliin. Juhliin valmistautuminen edellytti esiintymisasujen hankintaa, mikä tuolloin oli erittäin vaikeaa, kaikki tavaran oli kortilla. Vaikeuksista huolimatta seurasta osallistui liittojuhliin yli 60 henkilöä.

50- ja 60-luvulla seuran ns. päälajeina oli ehdottomasti yleisurheilu, missä seuran urheilijat ovat saavuttaneet merkittäviä tuloksia, mm. liiton- ja piirin mestaruuksia. 60-luvun loppupuolella seuran lajivalikoimaan tuli pyöräily Jarmo Saarisen ja Pasi Vahteran toimesta. Pyöräily on valikoimassa edelleen, vaikka harrastajien määrä onkin nykyään huomattavasti pienempi kuin silloin, kun rekisteröityjä pyöräilijöitä oli 30-40. Tässä lajissa seuran urheilijat ovat saavuttaneet kymmenittäin SM-mitaleja: Kirsti Artiola os. Kirveennummi mm. 9 kultaa, 5 hopeaa ja pronssia, muita SM-mitalisteja ovat Heli Aaltonen os. Nieminen, Jaana Laine, Anne Laakso, Onerva Kirveen-

nummi, Keijo Kirveennummi, Ari Kivilä, Olli Vahtera, Jussi Hänti, Harry Sorberg, Henry Kivilä ja Vesa Lehtinen.

Suomen urheiluhistoria on kokenut suuria muutoksia 90-luvulla. Lajiliittoiin siirtyminen, SLU:n perustaminen jne. koettelivat urheiluseurojen toimintaa erittäin raskaalla kädellä, valitettavasti siinä rytkäkässä monien seurojen toiminta loppui kokonaan, pääsääntöisesti taloudellisiin vaikeuksiin.

Toverit on aina ollut ns. yleisseura, mikä on mahdollistanut eri lajien harrastamisen. Vuonna -97 painitettiin mukaan. Ensimmäisissä Kämppäpaineissa oli läsnä valtakunnallisesti merkittäviä paini-ihmisiä mm. olympiavoittaja Pertti Ukkola, Painiliiton silloinen puheenjohtaja Kosti Rasinperä, TUL:n painin sielu Hannu Kiminkinen, Mynämäen kunnanjohtaja Matti Laavainen, kansanedustaja Mikko Immonen (Toverien jäsen) ja edustuspainijat Petri Särkijärvi ja Tomi Rajamäki.

Lasten kuntoliikunnan merkeissä kokoontuu tälläkin hetkellä Laurin koululle pikkutyttöjä kymmenittäin. Toivottavasti aikuinen-lapsi jumppakin saadaan jälleen alkamaan.

Vuonna 2003 Mynämäen Toverien puheenjohtaja on Kirsti Artiola, varapuheenjohtaja Kimmo Laine (pyöräilyn yht.henkilö), sihteeri Leeni Karus, taloudenhoitaja Anja Borgman, muut johtokunnan jäsenet Kari Mäkelä, Jari Elo (painin yht.henkilö) ja Jari Pekka Soon (pyöräilyn vetäjä). Painin vetäjävastuu on Juha Arolla ja pyöräilyssä on yhteyshenkilönä myös Harri Poutanen.

*Onerva Kirveennummi
Mynämäen Toverien jäsen*

Arvoisa lukija!

Mynämäessä toimi kunnanlääkärinä yhtäjaksoisesti vuodesta 1925 aina 1960 luvulle asti Toivo Tyrni. Kunnanlääkärin työ oli hänelle todellinen kutsumustehtävä, mutta hän käytti aikaansa runsaasti myös muihin yhteiskunnallisiin tehtäviin. Tyrniä koskevaa artikkelia varten kaivataan muistitietoa hänen toiminnastaan. Lyhyet kertomukset voi toimittaa Sari Honkasalolle Keskuskatu 31. 23100 Mynämäki tai Wirmo-seuran johtokunnan jäsenille.

Mynämäen Pyhän Laurin kirkko

- ”keskiaikaisten harmaakivikirkkojen kuningatar”

Seurakuntamme pääkirkko ja hautausmaa on mitä todennäköisimmin perustettu rautakautiselle kalmistolle, eli paikalle on haudattu vainajia mahdollisesti jo 200-luvulta tähän päivään asti. Tähän viittaavat runsaat arkeologiset esinelöydöt ja kaivaushavainnot.

Niin sanottu Mynänummen kalmisto sijaitsee aivan kirkon kuppessa, sakariston pohjoispuolella nykyisen hautausmaan alueella. Mynänummen alue on kohonnut merestä esiroomalaisen (500 eKr. -0) ja vanhemman roomalaisen (0-200 jKr.) rautakauden kuluessa. Tällä hetkellä paikka on noin 15-20 m meren pinnan yläpuolella. Paikasta on Mynäjokeen noin 100 m. (Maankohoaminen johtuu jääkaudesta. Vakka-Suomessa maa kohoaa noin 60 cm sadassa vuodessa, mutta varhaisempina aikoina kohoaminen on ollut varmasti nopeampaa.) Pääosin kalmisto on merovinki- ja viikinkiaikainen (600-1050 jKr.). Merovinkiaikaa vanhempien löytöjen ajoitus ja liittyminen on tulkinnanvaraista.

1927 hautausmaan laajennuksen takia alueella tehtiin kaivauksia (Helmer Salmo ent. Salonen) ja useita löytöjä on otettu talteen myös haudankaivuun aikana 1920-40 -luvulla. Löydöt (yli 300 kpl) ovat Kansallismuseon kokoelmissa. Salosen tutkima alue on käsittänyt polttokenttäkalmistoa ja viisi tämän kerroksen alla sijainnutta palokuoppaa sekä yhden mahdollisen, ajoittamattoman ruumishaudan. Paikalta on löytynyt myöskin runsaasti esineitä sisältänyt kattila-hautaus.

Pyhän Laurin kirkon urkuparvi. Kuvan on ottanut valokuvaaja Frans Leivo lasilevylle n. v. 1915.

Polttokenttäkalmistossa hautauspa on kollektiivinen eli kalmistossa on useita hautauksia eivätkä yksittäiset vainajat ole erotettavissa. Se muodostuu kiveyksestä, johon vainajien poltetut luut ja esineet sirotettiin. Löydetyt esineet ovat olleet pronssikoruja ja rauta-aseita. Kattilahauta on ns. uumahauta, jossa pronssikattilasta löytyi poltetun

ruumiin luita, kaksiteräinen miekka, taisteluveitsi, keihäänkärki, kilvenkupura, piiskanvarsi, päätset ja ohjaksien jäänteitä, rannerengas, kaksi kierteistä sormusta, paimensauvan neula, hopeaneulan katkelma, luinen kampa ja permalaismallinen vyönhela. Kaikki aseet oli taivutettu mutkalle. Löytö on ajoitettu noin vuoden 700 jKr. vaiheille. Haudattu vainaja on voinut olla vaikka ratsain kulkeva sotilas. Kokonaisuudessaan Mynänummen löydöt todistavat senaikaisesta elinvoimaisesta kulttuurialueesta, jonka asutus on ilmeisesti ollut suomalaista, Mynämäen nykyisen asujaimiston esivanhempia. (Arkeologisista löydöistä on kerrottu pienessä infotaulussa kirkon pysäköintipaikalle johtavan käytävän päässä, lähellä ruumishuonetta).

Joidenkin ns. hajalöytöjen perusteella vaikuttaa siltä, että paikalle on tehty ruumishautauksia myös ristiretkiajalla (1050-1150). On siis hyvin mahdollista, että kristillinen hautausmaa jatkaa jo aiempaa pakanallista kalmistoa. Paavi Gregorius IX vahvisti Suomen kirkolle omistusoikeuden pakanallisiin pyhiin lehtoihin. Tällä julistuksella pyrittiin varmastikin lujit-

tamaan kirkollista valtaa ja Mynämäen kirkko saattaa hyvinkin juontaa juurensa juuri tästä julistuksesta.

Nykyisen kirkon paikalla on todennäköisesti ollut 1200-luvulla puukirkko. Nykyinen kivikirkko on rakennettu Markus Hiekkasen tutkimusten mukaan vuosien 1430 ja 1470 välisenä aikana. Esikuvat kirkollemme löytyvät Ranskan Seinen alueen 1100-1200 -luvun gotiikasta. Ennen Hiekkasen tutkimuksia kirkon vanhimpana osana on pidetty sakaristoa, joka olisi rakennettu 1260-luvulla puukirkon yhteyteen ja 1300-luvulla varsinainen kirkkosali. Markus Hiekkasen tutkimustuloksia ei ole kukaan tieteellisesti todistanut vääräksi. Hän siis hieman ”nuorensi” kirkkoamme, mutta ainakaan allekirjoittaneen mielestä se ei vähennä kirkkomme arvokkuutta mitenkään.

Joissakin yhteyksissä kirkkoamme on kutsuttu hienosti ”keskiaikaisten kivikirkkojen kuningattareksi”, koska sitä on pidetty Suomen toiseksi suurimpana keskiaikaisena harmaakivikirkkona heti Turun tuomiokirkon jälkeen. Todellisuudessa Turun tuomiokirkkoa on niin moneen kertaan laajennettu, ettei sitä voida huomioida näissä vertailuissa. Toisaalta kirkkojen suuruusvertailussa saadaan erilaisia tuloksia riippuen mitä asioita mitataan (ulko- vai sisämitat, korkeus jne.). Markus Hiekkasen mukaan suurin nimenomaan yhdellä kertaa rakennettu kirkko on Naantalin luostarikirkko ja kolme seuraavaksi suurinta ovat: Mynämäen, Lohjan ja Hollolan kirkot.

Kirkko näyttää ulkoapäin katsottuna todella suurelta, koska kirkon eteisen katto on samalla tasolla runkokuoneen katon kanssa. Tuo eteisenhän kuuluisi olla kirkon torni, mutta sitä ei vuosisatojen kuluessa ole vain täyteen korkeuteen koskaan rakennettu. Eteisosan katto on ollut alempana kuin runkokuoneen katto aina 1770-luvulle saakka, jolloin rovasti Antti Lizeliuksen aikana torniosaa korotettiin samalla tasolle runkokuoneen kanssa. Kirkkomme eteinen on itse asiassa hienosti sanottuna ”Suomen kirkkorakentamisen arvoituksellinen helmi”, sillä ei ole varmaa tietoa, mikä sen todellinen tarkoitus on ollut alkuperäisessä suunnitelmassa. Eteisen isojen kaariaukkojen yläosat ovat ikään kuin holvinjalat, mutta näitä suunniteltuja holveja ei koskaan ole rakennettu. Holveista olisi nähtävästi tullut ristiholvit, joita tornin keskelle rakennettu korkea keskipilari olisi kannattanut. Paikoitellen 2,70 metriä paksujen muurien sisällä kulkevat käytävät ja portaikot ovat todennäköisesti kuuluneet myös tähän kaksikerroksisen hienon avaran hallin suunnitelmaan. Vastaavanlainen idea on Turun tuomiokirkossa nähtävissä (kolmas sakaristo).

Monet kirkossamme vierailevat ihmettelevät kalkkimaalausten puuttumista. Sekä sakariston että varsinaisen kirkkosalin seiniä ja kattoa on koristeltu 1450-luvulla kalkkimaalauksin ja ne olivat näkyvissä 1600-luvun puoliväliin saakka, jolloin ne peitettiin rappauksella ja kalkituksella. Esimerkiksi kirkon kuoriosassa (alttarin yläpuolella) itävaipassa on maalaus Ristiinnaulitusta Marian ja Johanneksen välissä.

Keskilaivassa (pylväsrivistön välissä) toisessa holvissa, itävaipassa on Neitsyt Maria polvistuneena Jeesus-lapsen edessä ja ympärillä kolme polvistunutta henkilöä, etelävaipassa on Pyhä Erik, pohjoisvaipassa piispa Henrik polkemassa Lallia jalkojensa alle, länsivaipassa Pietari, Paavali ja Antonius-erakko, kaariosissa on evankelistojen vertauskuvia.

Ainoat näkyvissä olevat maalaukset ovat neljä vihkiristiä (itäpäädyssä, alttarin molemmilla puolilla kaksi ja länsipäädyssä kaksi). Vihkiristit ovat paikkoja, jotka piispa kirkon vihkiäistilaisuudessa voiteli pyhällä voiteella eli krismalla. Joka kiirastorstai itse piispan tehtävä oli valmistaa tätä voidetta. Vihkimistilaisuuden tarkoitus oli pyhittää maallinen rakennus Jumalan asunnoksi. Tuossa hyvin pitkässä tilaisuudessa oli kaksi vaihetta: käyttöön vihittiin sekä varsinainen kirkkorakennus että alttarikivi.

Mynämäessä on yksi harvoista alkuperäisellä paikallaan olevista keskiaikaisista alttarikivistä. Näitä kiviä ei ole kuin muutamia (4-5) säilynyt ehjinä. Yksi näistä on Vehmaan kirkossa. Alttarikiveen hakattiin aina viisi vihkiristiä, jotka symboloivat Jeesuksen viittä haavaa.

Keskiajalla kirkossa on ollut pääalttarin lisäksi neljä sivualttaria: Marian, Pyhän Laurentiuksen, Pyhän Erikin ja Katariina Aleksandrialaisen. Laurentiuksen eli pitäjän tai pitäjäläisten alttari on ollut ensimmäisen pylvään edessä (nykyisen kaappikellon paikalla). Marian alttari on ollut ensimmäisen pylvään edessä (sakariston edessä).

Yleisestikin Marian alttari sijoitettiin aina kirkkosaliin alttarista katsottuna oikealle puolelle – naisten puolelle. Itse asiassa on epäselvää, onko naisten puoli -tapa muodostunut siitä, että Marian alttari on sijainnut pohjoisella puolella vai onko Marian alttarit haluttu asettaa juuri sille puolelle, jolla naiset istuvat. Miksi naiset sitten istuvat alttarista katsottuna oikealla (pohjois-) puolella? Eräs selitys juontaa antiikin pöytätapoihin. Isännän oikealla puolella istui aina arvokkain vieras. Kristinuskossa taas voidaan ajatella, että ilman Neitsyt Marian uhrautumista ei olisi Jeesusta, joten Maria on jumalanpalveluksen/ehtoollisen tärkein vieras. Koska Kristus on itse isäntä alttarilla, niin hänen oikealla puolellaan on Neitsyt Mari-

an paikka. – Toisaalta on olemassa myöskin toisenlaisia selityksiä. Pohjoista puolta on pidetty pahan/saatanan/pimeyden puolena, joten ”pimeä naisväki” istukoon sillä puolella!?

Monille ”wirmolaisille” pääkirkkomme historia ja sen kaikki esineet ovat hyvinkin tuttuja ja siksi kirjoitinkin asioista, joita ei enää konkreettisesti näe ja joihin ei välttämättä ole kiinnittänyt huomiota. Meillä on kaiken kaikkiaan hyvin arvokas ja komea kirkko, jonka toivoisi ”kuluvan käytössä”. Eli edelleen on suurimman (halkaisija 134 cm) eli miesten kellon teksti ajankohtainen:

Mynämäen muistettavan
Asuiamet armahimmat
Koska kuuleta kuminan,
Riendäkähät riemuisesti
Pihaiselle pyhämmäisen
Autuuttanne oppimahan
Sanan saarnasta suloisen.

Lähteet:

Nordman, C.A. Cleve, Nils 1961. *Suomen kirkot II*. Mynämäen rovastikunta.

Sipilä, Marja. *Pro gradu -tutkielma*. Turun yliopisto.

Taivainen, Jouni 2000. *Matka muinaisuuteen -projektin retkiselosteet*.

Käiväräinen Kati. *Omat muistiinpanoni Markus Hiekkasen opastuksesta*

Mynämäen kirkossa 12.4.2003

Kati Käiväräinen

Kaksi mynämäkeläistä seppää 1900-luvun alkupuolelta

1900-luvun alkupuolella kiihtyi jo edellisen vuosisadan puolella käynnistynyt teollistumiskehitys, joka heijastui myös maatalouteen rakennemuutoksena. Hevoset korvautuivat traktoreilla ja maatalous koneellistui laajasti, mikä vähensi sepäntyön tarvetta. Toisaalta tekninen kehitys esimerkiksi sähkön tulo helpotti työtä. Toisaalta se vei sepän töitä tehtäisiin ja vähensi siten käsityöläisten toimeentulomahdollisuuksia.

Artikkelissa on tarkasteltu kahden mynämäkeläisen, perinteisen työtavan säilyttäneen sepän elämää mynämäkeläisen Noora Alimattilan proseminaariryön ja sen pohjana olleiden haastattelujen perusteella.

Vanhempi sepistä Lauri Rautio (alunperin Lindqvist) syntyi vuonna 1877 Mynämäessä. Lau-

Turun Hevoskengitys-koulun todistus Lauri Lindqvistille (Rautio) 1.7.1899. Todistus Irja Saistolan arkistosta.

ri Raution paja sijaitsi Tursunperän kylässä kotitalon pihapiirissä. Perheeseen kuului vaimo, tytär ja poika ensimmäisestä avioliitosta. Kotitalon ympärillä oli hieman puutarhaa ja tien toisella puolella perunamaata. Perheessä pidettiin myös muutamaa sikaa ja kanaa. Lauri Rautio harjoitti perinteistä sepän ammattia, kuten hänen isänsäkin oli jo tehnyt, mutta joutui siirtymään vähitellen 1930-1940-lukujen aikana muihin tehtäviin työn raskauden takia. Lopetettuaan sepän työt Lauri Rautio teki kunnassa erilaisia kirjallisia töitä, osallistui muun muassa osuuskaupan toimintaan ja toimi papin palkan kokoojana.

Seppä Martti Elo oli syntynyt 1903 Alastarolla, josta muun muassa Turussa vietettyjen kengitysseppävuosien ja sodan

jälkeen päätyi Mynämäkeen ja perusti tänne oman pajan. Martti Elo oli ollut Mynämäen maanviljelyskonekauppa ja konepaja-nimisessä yrityksessä töissä ennen oman pajan perustamista. Seppä Elo oli Mynämäen viimeinen perinteinen maaseppä. Hänen pajassaan ei ollut ainuttakaan sähkökäyttöistä työkalua, vaan kaikki tehtiin alusta asti käsityönä. Elon paja sijaitsi Mynämäen kirkonkylässä, erään talon pihapiirissä vuokratiloissa. Seppä Elon perheeseen kuului vaimon lisäksi kaksi poikaa, jotka lähtivät kotiaan varsin varhain. Perhe asui melko pienessä, kaksi huonetta, keittiön ja kellarin sisältävässä talossa Nihattulan kylässä. Saunarakennus oli vierestä kulkevan tien toisella puolella. Vaikka tonttia ei talon ympärillä ollut oikeastaan lainkaan, siihen saatiin mahtumaan muutama omenapuu, myös sian ja lehmän pito kuului asiaan. Töitä oli sepällä aina riittämiin, joten muuta ei tarvinnut keksiä toimeentulon takaamiseksi. Vaimo voi olla kotona lapsista huolehtimassa.

Seppä Rautio oli kansakoulun lisäksi käynyt Fabritiuksen hevosekengityskoulun Turussa. Se oli aikoinaan arvostettu ja tuttu paikka monille seppäoppilaille. Rautio oli koulusta päästessään 22-vuotias. Martti Elo oli kulkenut perinteistä tietä, kansakou-

lun jälkeen oppipojasta armeijan ja muutaman vieraan työpaikan kautta itsenäiseksi seppäryittäjäksi.

Maatalousvaltaisessa kunnassa sepän ammatillisella arvostuksella oli luonnollinen perusta, kun maatalous toimi pääsääntöisesti hevosten varassa. Sepät kengittivät hevoset, korjasivat rikkoutuneet työkalut ja maatalouskoneet, raudoittivat, teroittivat ja hitsasivat. Sepät ja heidän pajansa olivat elintärkeä osa toimivaa maatalousyhteiskuntaa. Maatilat olivat ainoit sepän työllistäjä Mynämäessä vielä seppä Raution aktiiviaikana, seppä Elo teki töitä jo mynämäkeläisille yrityksillekin.

Perinteisen sepän ammatin harjoittajalla oli riittävästi töitä vielä 1900-luvun alkupuolella. Yleisesti sepän työt selvästi vähenivät kuitenkin jo vuosisadan puoliväliin tultaessa eikä sepän työskä ollu enää kovin monipuolinen. Seppä Elolla riitti kuitenkin töitä, koska hän teki työnsä hyvin ja oli luotettava. Ihmiset toivat Elolle kaikki vähäisetkin metallinkäsittelytyöt.

Perinteisen sepän ensi sijainen työllistäjä oli maatalous, mutta seppä Elo teki paljon töitä myös yrityksille. Yritysten merkityksen kasvu sepän työssä johtui siitä, että maatilat eivät tarvinneet enää niin paljon sepän palveluksia. Elo teki töitä mynämäkeläisille

Seppä Raution paja Tursunperässä n.v. 1920. Kuva Irja Saistolan

yrittäjille, muun muassa Mynäsähkölle ja Maanrakennus Oy:lle. Mynäsähkölle tehtyihin töihin kuului 30 000 kalliokoukkua, jotka porattiin Kustavin saaristoon. Seppä Rautio ei ollut tehnyt lainkaan töitä muille kuin maataloilille.

Molempien seppien perheissä turvaututtiin jossain määrin omavaraistalouteen, muutaman possun, kanan ja puutarhan ja perunamaan antimien kautta. Tämä oli maaseudulla normaali käytäntö useimpien ammattien harjoittajien keskuudessa. Talolliset saattoivat maksaa seppä Rautiolle palkan luontaistuotteina, varsinkin jos heillä itsellään meni huonosti ja rahaa ei yksinkertaisesti ollut. Joskus kävi jopa niin, että palkka jäi kokonaan saamatta, mutta pääsääntöisesti seppä sai palkkansa jo 1900-luvun alkupuolella rahana. Seppä Elo ei enää muunlaista palkkaa saanutkaan kuin käteistä rahaa, jos ei lasketa taloissa tapahtunutta kestitemistä, mikä kuului asiaan silloin kun seppä kutsuttiin taloon jotain korjaustyötä tekemään.

Perinteisesti seppä oli hyvin arvostettu käsityöläinen. Häntä kutsuttiin kaikkein tärkeimmäksi virkamieheksi ja kylän mahtavimmaksi mieheksi. Vanha härmäläinen sananlasku kertoo, että *”Yks seppä on paree kun kymmenen pappia”*. Seppää verrattiin täällä Varsinais-Suomessakin aikoinaan pappiin ja näiden kahden välillä katsottiin vallinneen eräänlainen valtataistelu, kylän kahden mahtavimman kiista. Eräässä kaskussa kerrottiin, miten pappi oli mennyt teettämään sepän pajalle jotakin pientä tarvealua. Seppä oli ottanut papin apulaisekseen työhön ja esinettä alettiin tehdä paljon suuremmasta raudasta kuin olisi ollut tarve. Pappi oli joutunut tästä johtuen hikoilemaan niin kovasti, että oli seuraavana sunnuntaina liittänyt rukoukseensa pyynnön: *”Varjele Pyhä Isä meitä ison vasaran varresta ja tahkon veivistä.”*

Seppä Lauri Rautio oli aktiivinen työväenliikkeen jäsen. Kansalaissodan melskeissä hänet koettiin jopa niin suureksi uhaksi valkoisten puolella, että hänet oli asetettu tappolistalle. Naapurin isäntä kuitenkin pelasti Raution hengen ottamalla sepän luokseen asumaan niin kauaksi aikaa, että vaara oli ohi. Lauri Raution veli joutui lähtemään maanpakoon Venäjälle. Seppä Raution poliittisen aktiivisuuden pontimena oli halu puolustaa vähäosaisia. Hän mielsi oman asemansa osaksi työtä tekevien joukkoa ja katsoi liiallisen riippuvuuden maanomistajien vallasta johtavan riistoon niin omalla kuin palkollisten ja muiden käsityöläisten kohdalla.

Seppä Elo lukeutui poliittisesti lähinnä sosialidemokraatteihin, mutta piti itseään yrittäjänä. Ajan

mukana tapahtuneet muutokset olivat määritelleet myös sepän aseman uudelleen. Sepällä ei enää ollut yhtä yhteiskuntaluokkaa työnantajanaan, vaan leipä löytyi useista eri lähteistä oman osaamisen ja aktiivisuuden perusteella.

Seppä Rautio oli yhteiskunnallisesti aktiivinen elämänsä loppuun saakka ja nautti mynämäkeläisten luottamusta, mistä osoituksena olivat lukuisat luottamustoimet. Yhteishyvässä 19.03.1952 julkaistussa Lauri Raution 75-vuotispäivä-uutisessa mainittiin muun muassa, että hän oli perustamassa v. 1917 Mynämäen Osuusliikettä ja v. 1928 Mynämäen kirkonpiirin Osuuskassaa ja että raittiusseuran toiminnassa Lauri Rautio oli ollut sen perustamisesta lähtien kuuluen seuran torvisoittokuntaan vuosikymmenet. Rautio kuului osuusliikkeen hallintoelimiin ja Mynämäen telefoonyhdistyksen toimikuntaan. Hän toimitti myös erilaisia kirjallisia tehtäviä paikkakunnalla, kuten perunkirjoituksia ja asiakirjojen laatimisia sekä järjesti huutokauppoja. Hän teki työtä myös seurakunnan hyväksi. Raution aktiivisuus yhteiskunnallisissa asioissa johtui osaltaan varmasti siitä, että hän joutui lopettamaan sepän työt ennen aikojaan niiden raskauden vuoksi. Kyse ei ollut töiden loppumisesta, päinvastoin Rautiota pyydettiin vielä pitkään lopettamisen jälkeenkin tekemään kaikenlaisia sepän töitä. Kirjallisten tehtävien toimittaminen ja luottamustoimet täyttivät työn loppumisen vapaaksi jättämää aikaa ja toivat hieman lisäystä toimeentuloon.

Raution myöhempi arvostettu yhteiskunnallinen asema kuitenkin ehkä liittyy myös siihen, että Mynämäessäkin sepän arvostus ei ollut pelkästään työhön liittyvää, vaan sepällä oli sananvaltaa myös muihin asioihin. 1900-luvun alkupuolella muistettiin vielä sepän ja hänen osaamisensa keskeinen merkitys perinteiselle maatalousyhteisölle.

Eeva Rintama

LÖYTYKÖ KUUSI SUKUPOLVEA?

Etsimme mynämäkeläistä sukua, jonka jäsenistä on valokuva mahdollisimman monessa polvessa.

Mynämäessäkin täytyy olla sellainen suku, jossa on valokuvattu kuusi tai ehkä seitsemänkin jäsentä suoraan alenevassa polvessa. Joten toivon yhteydenottoa Jukka Marttila puh. 4385566.

Sadan vuoden takaa

... Lehtien kertomaa

Uusi Aura 10.2.1901.

Valtionapu navettarakennukseen. Senaatti on myöntänyt Mynämäen pitäjän Majalaisten puustellin vuokraajalle Vihtori Johanssonille 1500 mk:n valtionavun uutta navettaa ja tallirakennusta varten.

24.2.1901. Kirje Mynämäeltä. Telefoonyhtiötä täällä puuhataan nykyään kovasti. Ensimmäinen alustava kokous pidettiin sitävarten t.k. 10 p:nä ja siellä valittiin toimikunta ottamaan selvää kustannuksista ym. Sittenkun saadaan tänne vielä telefoonyhtiö, kunnanlääkäri ym. tulevaisuuden toiveet toteutuvat, niin sitte emme enään kaipaisikaan mitään JuSu.

10.3.1901. Maatilan kauppa. Maanviljelijä Hannes Niittukartano on t. k. 7 p:nä ostanut everstin rouva M. Poppiukselta Ravean kartanon Mynämäeltä 125000 markasta. Vastaanotto tapahtuu toukuun 1 p:nä.

Uudenkaupungin Sanomat 16.3.1901.

Liikkeen kauppa. Tämän kuun 14 p:nä tehdyllä kauppakirjalla on kauppias Kusta Blom Laitilan Malvosta myynyt kuukausi sitten ostamansa kauppaliikkeen Mynämäen pitäjän kirkonkylässä entiselle talolliselle Oskar Marttilalle Uudenkirkon pitäjän Haudonsaaren kylästä. Vastaanotto tapahtuu t. k. 20 p:nä. Kauppahinta tuntematon.

16.4.1901. Uusi kansakoulu. Aijottua uutta kansakoulua varten Karjalan kappelin kirkolle on Wähä-Kouvolan isäntä Mynämäen Huolin kylästä lahjoittanut isohkon maapalstan. Lahjasta suurin kiitos antajalle!

Uusi Aura 27.4.1901.

Nimeni Johannes Niittukartano on tästälukien oleva Hannes Hietarinta. Lemulla 26 p. huhtikuuta 1901. Hannes Hietarinta.

24.8.1901. Yleinen maantie Mynämäen seudulla on siinä määrässä huonossa kunnossa, että se kaipaa pikaisinta korjausta Etenkin suuremmissa ahteissa on alaspääsy vaikeaa suurien kivien ja syvennysten takia, jotka ovat keskiteillä. Matkustavainen.

Uudenkaupungin Sanomat 10.9.1901.

Mynämäen raittiusyhdistyksellä oli tavallinen kuukausikokouksensa kansakoululla sunnuntaina t. k. 1 p:nä ...

Päätettiin kumminkin perustaa mainittu lehti ja ensimmäinen numero siitä tulisi ilmestymään jo seuraavaan kokoukseen. Siitä, mikä pannaan lehden nimeksi, saatiin päätökseksi, että sen nimi on oleva "Tähti". Seuraava kokous päätettiin pitää t.k. 29 p:nä.

24.9.1901. Myytävänä Tuulimylly, vekselillä käypä, myydään sattuneesta syystä halvalla kauppias Raivolla Mynämäen Nihattulassa.

Uusi Aura 20.11.1901.

Luonnon ilmiö. Mynämäellä näkyi läntisellä taivannrannalla t. k. 17 p. noin klo 8 ajoissa illalla tulipunainen auringon kokoinen pallo, joka neljänestunnin kuluttua taas laski alas taivaan rantaan.

20.12.1901. Vanhoja raamattuja v. 1642 painettuja, löytyy Mynämäellä vielä 2 kappaletta. Toisen omistaa kiertokoulun opettaja neiti Alma Lounala, toisen omistajana taas on talollinen Heikki Simola. Molemmat puheena olevat raamatut ovat hyvin säilyneet ja vielä hyvässä kunnossa, vaikka ovatkin jo niin vanhoja.

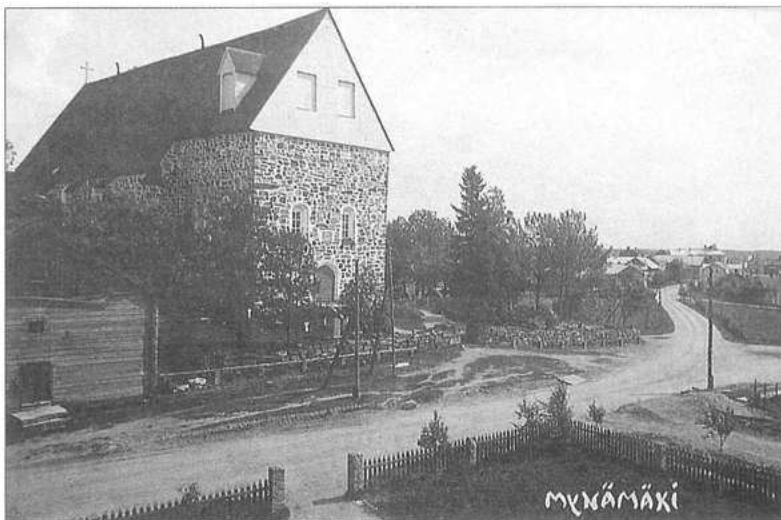
24.12.1901. Kuolonsanomiamereltä. ... Emil Palin, Mynämäeltä, noin 25 vuotias, hukkuu Pohjanmereen 13 marraskuuta 1901 norjalaisesta laivasta Awanti.

Åbo Underrättelser 26.9.1901.

Sibiriefararne, magistrarna Poppius och Cajander, hvilka senaste vår såsom universitetets stipendiater begåfva sig på en naturhistorisk expedition till vestra Sibirien, hafva under sommaren undersökt Lena flodens område från Jakutsk ända till flodens mynning enligt ingånget telegram, hafva de lyckligen återvändo til Jakutsk.

Koonnut Jukka Marttila

Jouko Vuorenpään kokoelmassa jo yli 150 Mynämäki-korttia

Kivikylästä lähtöisin oleva kasvatustieteiden tohtori Jouko Vuorenpää on vuodesta 1986 alkaen kerännyt Mynämäki-aiheisia postikortteja, joita on kertynyt jo yli 150 erilaista. Vuorenpää toimii Turun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekuntaan kuuluvan Rauman normaalikoulun rehtorina. Postikorttien lisäksi antikvariaateista, kirpputoreilta ja muualta on mukaan tarttunut vanhoja Mynämäki-valokuvia ja muutakin materiaalia. Vanhin hänen kokoelmansa korteista on postileiman todistamana kulkenut jo vuonna 1906.

Postikorttien keräily on Vuorenpään perheessä yhteinen harrastus. Kaija Vuorenpäällä, Joukon vaimolla, on hienosti järjestetty ja arvokas Martta Wendelinin suunnitteleminen korttien kokoelma, johon kuuluu toista tuhatta erilaista korttia.

Noin viisi vuotta sitten Jouko Vuorenpään kokoelma palkittiin Rauman kansallisen filatelianäyttelyn postikorttiluokassa pronssimitalilla ja kunniapalkinnolla. Seuraavassa julkaisemme muutamia näytteitä Vuorenpään Mynämäki-korteista.

Jarkko Heino
Jukka Marttila

Edvard Ullbohm

Tämä huomiota herättävä maalaus (50 x 79 cm) on Edvard Ullbohmin öljyväriyö Mynämäen kirkosta ja sen ympäristöstä 1870-luvulta.

Maalaus on ollut Nihattulan kylän Moision talon seinällä kahden ikkunan välissä. Kun Moision talo purettiin 1910-luvulla Mynämäen Säästöpankin tieltä, maalauksen osti värjärimestari Vilhelm Vallenius, jonka puoliso J. Hartberg oli syntynyt Moision talosta. Arvellaan, että tämän jälkeen maalauksen osti Mynämäen Raimelassa syntynyt maisteri Emil A. Saarimaa, jonka Helena-tytär taulun nykyisin omistaa. Kyseessä lienee vanhin tunnettu maalaus Mynämäen kirkosta.

Ullbohmin perhe muutti Mynämäkeen Maskusta v. 1840. Aluksi he vähän aikaa asuivat Mäenkyllän Rieskalassa, mutta pian perhe muutti Nihattulan kylässä sijaitsevaan torppaan. Isä Isak (1804-1856) oli lukkarin koulutuksen saanut, mutta kuitenkin hankki toimeentulonsa maalarina ja puoskaroinnilla. Myös Edvard-pojasta (1838-1894) tuli maalari, erityisesti koristemaalari. Hyvin nuorena v. 1852 hän lähti Turkuun maalarin oppia saamaan ja jatkoi opintojaan maalarin kisällinä Tukholman "Maalariakatemiassa".

Kun sekä isä Isak että äiti Gustava (1804-1856) kuolivat samana vuonna , jopa samalla viikolla, niin myös Johanna-tytär muutti Turkuun v. 1859. Edvardin

parhaat lapsuusvuodet kuluivat Mynämäessä. Niinpä hän Tukholmasta palattuaan vierailikin näissä tutuissa maisemissa ja näyttöksi taidoistaan maalasi paperitapetteihin maisemakuvia Moision talon seinille

Tuleva Valtionarkeologi fil. tri. Juhani Rinne on kuvailut näitä seinämaalauksia kirjassa "Suomen Museo" v. 1910. Matkallaan Mynämäessä Rinne tapasi 80-vuotiaan Erika Hellstenin (os. Hartberg), joka varmisti maalauksen tekijäksi Edvard Ullbohmin, joka jätti työnsä signeeraamatta.

Perimätiedon mukaan Ullbohmin seinämaalauksia Mynämäessä on ollut myös Vallaisten kylän Tuomolan talon porstuakamarissa ja nahkuri Anders Riddarbäckin talossa Mäenkyllässä. Myös am. öljyväriyöstä tunnetaan versio syksyn väreissä ilman kirkkoväkeä. Mainittakoon, että Johanna ja Anders Riddarbäck kuolivat v. 1877 ja v. 1879, joten Edvard Ullbohmin maalaukset ovat todennäköisesti tehty ennen mainittuja kuolinaikoja.

Ammattitaidon karttuessa Edvard Ullbohm myöhemmin muutti Helsinkiin, missä hän toimi koristemaalarina ja kuoli v.1894 naimattomana.

Jukka Marttila

Kolmen kiven rajamerkki suuren postitien varrella

Mynämäen ja Vehmaan pitäjien rajalla on kolmesta kivistä koostuva rajamerkki.

1. Ylöspäin nousevassa graniittilohkareessa ei ole mitään merkintöjä
2. Suorakaiteen muotoinen makaava kivipaasi sisältää hakatun vuosiluvun 1786 ja RÅ-kirjaimet (= raja).
3. Ehkä vanhimman pyöreämuotoisen kiven keskelle on kaiverrettu n. 25 cm:n kokoinen rengas, jollaisia käytettiin keskiajalla.

Kyseessä on vanha Maskun ja Vehmaan kihlakuntien raja.

Digikuv. Jukka Marttila

Kun kaksi Mynämäen poikaa lähti jatkosotaan ykkösluokan junavaunussa.

Perheeseemme kuului talvisodan aikana vanhempien lisäksi kuusi lasta. Olimme asettuneet Viipurin evakkoina vakinaisesti Mynämäelle, jonne isämme oli sijoitettu suojeluskunnan aluepäälliköksi. Jokainen meistä lapsista, joita nyt oli jo seitsemän, kävi vuorolleen Mynämäen yhteiskoulua. Minä jo muualla aloittaneena vain viidennen luokan, luokkatovereina mm. kaksi Sillanpäättä, serkukset Rakel ja Mikko eli Miko, kuten häntä kutsuttiin. Hänestä ja meidän sotakokemuksista ylläoleva otsakkeen ilmaisu.

Molemmat kuuluimme sk.poikaosastoon sittemmin sotilaspoikiin ja is (= ilman-suojelu) komppaniaan sekä urheilijoina Mynämäen Iskuun. Kun Mikko sitten syntymäaikaansa ”rukaten” pääsi ennakkoon sotaan mm. Valkeasaareen ja Aleksandrovkaan, järjesti isäni minulle komennuksen lähilohkolle Lempaalaan, joten etulinjassa lähinnä joukkomme olivat silloista Leningradia, me niitten mukana. Mikonkin ikä selvisi aikanaan ja Mannerheimin käskystä nuorukaiset poistettiin etulinjasta ja kouluun takaisin kävi tie.

Lukiota kävimme Turun Suomalaisessa Yhteiskoulussa ja asuimme kämppekavereina maalari-mestari Nestor Luodon, maisteri Emil A. Saarimaan veljen, ja hänen Selma-vaimonsa hyvässä huomassa. Nestor ja Selma olivat itsekkin mynämäkeläisiä. Täytyy todeta, että jo tuolloin lensin ikään kuin Mikon siivellä aineellista hyvää nauttien voim ym. maalaistuotteiden muodossa. Myöskin oppikirjoja jätin ostamatta lukien Mikon hankkimista kirjoista. Niinpä perässäni 4-5-vuotta myöhemmin tulleet veljen

Pommikoneen radisti-ampuja Pentti Vanamo.

ihmettelivät kun eivät minulta perineet kuin ehkä halvat latinan kirjat.

Viimeistä eli kahdeksatta luokkaa ehdimme käydä vain muutamia viikkoja, kun oli meidän vuoromme jättää koulu ja lähteä jatkosotaan. Kutsunnoissa Mynämäellä syyskuussa meidät kaksi oli määrätty muista poiketen ilmoittautumaan Santahaminaan Ilmatorjuntakouluun. Lähtöpäivä oli 12.10.1943, jolloin eräät luokkamme tytöistä saattelivat meidät Turun rautatieasemalla junaan ja laitoivat punaisen ruusun napinläpeen. Mikko oli pukeutunut vihreään sk. kesäpuseroon korpraalinnatsat olkalapuissa ja taskusta pilkisti puutulpainen pullo ”kirkasta”.

Asettauduimme vaunuun Mikko jo hiukan maistaneena

ja totesimme, että samaan junaan nousivat sen ajan kaksi julkkista, näyttelijät Kirsti Hurme ja Thure Bahne. Konduktöörin tullessa tarkistamaan litteroitamme ja huomatesaan mihin olimme nuoret pojat matkalla kehotti meitä siirtymään I-luokan vaunuosastoon, jota kehoitusta ilomielin noudatimme, saimmehan haltuumme oman kabinetin pehmeine sametti-istuimineen.

Tovin istuttuamme Mikko sanoi yllättäen lähtevänsä pyytämään Kirsti Hurmetta seuraksemme ja estelyistäni huolimatta hän lähtikin lievässä noususellaisessa. Kuluipa hetken aikaa ja takaisin tuli vaitealias ja ilmeisestikin rukkaset saanut korpraali. Ymmärsin ja pysyin itsekkin vaiti.

Ensimmäisen yön nukuimme Kaartin kasarmilla, nykyisen Pääesikunnan tiloissa paperipatjoilla ja aamulla ilmoittauimme It-koululla Santahaminassa.

Tukka pois korpraaliltakin tosin meihin muihin verrattuna vähän enemmän jättäen. Olimme olleet muuttaman päivän koulutuksessa kun Mikko oli taas asialla ilmoittaen, että pieni ryhmä komennetaankin Hämeenlinnaan ilmavoimiin ja hänet siinä joukossa sekä kehoitti minua menemään vääpelin luo tiedustelevaan josko minäkin pääsisin samaan ryhmään. Selostin asiani ja kun sanoin käyneeni Jämällä purjelentokurssin vääpeli nimesi minut jonkun tilalle. Nyt oli Mikko-korpraali ryhmän vetäjänä, aikaa ilmoittautumiseen oli seuraavaan päivään ja yön vietimme matkustajakodissa herroiksi.

Koulutus siis jatkui Ilmavoimien Viestikoulussa, mutta eipä mennyt kuin muutama viikko, kun tuli turkulainen kaveri ilmoittaen: "Pena sinä osaat saksankieltä tule tenttiin" ja sen enempiä kyselemättä menin. Hyväksyttiin, mutta sen jälkeen oltiinkin hiljaa jatkosta. Kahdentoista hengen ryhmälle vaihdettiin tuliteräkampeet ja se antoi aavistaa, että jotain salaista oli edessä. Niin kuin olikin, mutta meille alokkaille ei kerrottu sanallakaan, mistä oikein oli kysymys. Tiemme Mikon kanssa erosivat, mutta vain lyhyeksi aikaa, sillä komennus Saksan Ilmavoimien Petsamon tukikohdassa aiottu tutkakoulutus keskeytettiin ja taas palasimme Hämeenlinnaan, jossa olimme jälleen Mikon kanssa yhdessä toukokuuhun 1944. Omalla kohdallani oli jo aloitettu testien jälkeen kou-

lutus pommikoneen radisti-ampujaksi ja Mikko vuorostaan lähti 15.5 alkaneelle ohjaajakurssille Kauhavalle. Ennen tätä olimme jo aloittaneet "työn ohella" lukea kesken jääneen VIII luokan aineita tenttiäksemme niitä lomilla. Tapahtuipa myös joskus, että lomamme osuivat yksiin ja kohtasimme Toijalassa, Mikko Kauhavalta ja minä Luonnetjärveltä tullessa. Olimme silloin molemmat alikersantteja ja saimme seuraksemme koulutoverin alemmilta luokilta Mynämäen Yhteiskoulusta. Kurssimme valmistuivat samoihin aikoihin ja saimme kumpikin tahoillamme komennuksen rintamalaivueisiin.

Aselevon 4.9.1944 jälkeen armeijan suuren kotiutuksen yhteydessä marras- joulukuussa 1944 tarjottiin meille mahdollisuutta puolen vuoden opintolomaan saattaaksemme koulun loppuun. Niinpä sitten Turun Lyseossa, jonne oli kokoontunut sodasta tulleita eri kouluista, kirjoitimme nk. sotilasylioppilaskirjoituksissa maaliskuussa 1945 ja saimme nousta koruttomasti omista kouluistamme silloiset ylioppilaslakit ja boksiemäntämme Selma tarjosi meille kahvit sekä saimme tälläkertaa häneltä napinläpeen yhden keltaisen ruusun.

Kesäkuun alusta 1945 jatkoimme sitten valvontakomission annettua luvan lentopalvelusta Rauhan taivaalla. Lopullisesti meidät kotiutettiin 10.3.1946.

Haluan tässä lopuksi muistaa kiitollisena jo edemmennyt ystäväni Mikkoa, jonka kanssa iskimme yhteen, mutta vain urheilun kilpakentillä, muutoin kaverisuhteemme kesti vielä hänen sairautensa aikanaikin päättyen vasta siunaustilaisuuteen Kulosaaren kirkossa 20.11.1992. Tilaisuudessa oli kurssikavereitten joukossa myös Marsalkan sukulainen Carl Gustaf Mannerheim, Marsalkan veljen pojan poika. Hänestä ja Mikosta kerrotun jutun liitän loppuun: "Pojat olivat Pohjoisessa puniksella eli luvattomalla iltalomalla ja joutuivat sotapoliisin tarkastamaksi. Näitten tiukattua alikersanttien nimiä saivat vastaukseksi Mannerheim ja Sillanpää, jolloin heitä ei uskottu vaan vietiin päävartioon ja vasta siellä tarkistussoittojen jälkeen uskottiin poikien puhuneen totta".

Pentti O. Vanamo
Turku

Pentin kotiinpaluu sodasta. Kuvattu Turun rautatieaseman lähellä 10.3.1946

Viikinkien jäljillä Islannissa - matkakertomus kevättalvelta 2003

Matkani Islantiin oli mainio. Sain läksiäisiksi Meräältä luennoivalta opettajaltani muutaman käsityöläisen yhteystiedot reppuuni ja iloista mieltä taskut täyteen. Kahden kuukauden mittainen Islannin matka on osa muinaistekniikka-artesaaniopintojani. Lähdin matkaan ”viikinkien jalanjäljillä” hengessä.

”Tulen ja jään (enkä koskaan lähde pois) maa” teki minuun lähtemättömän vaikutuksen. Tapasin maan maineikkaimpia käsityöläisiä ja näin huimia luonnonihmeitä.

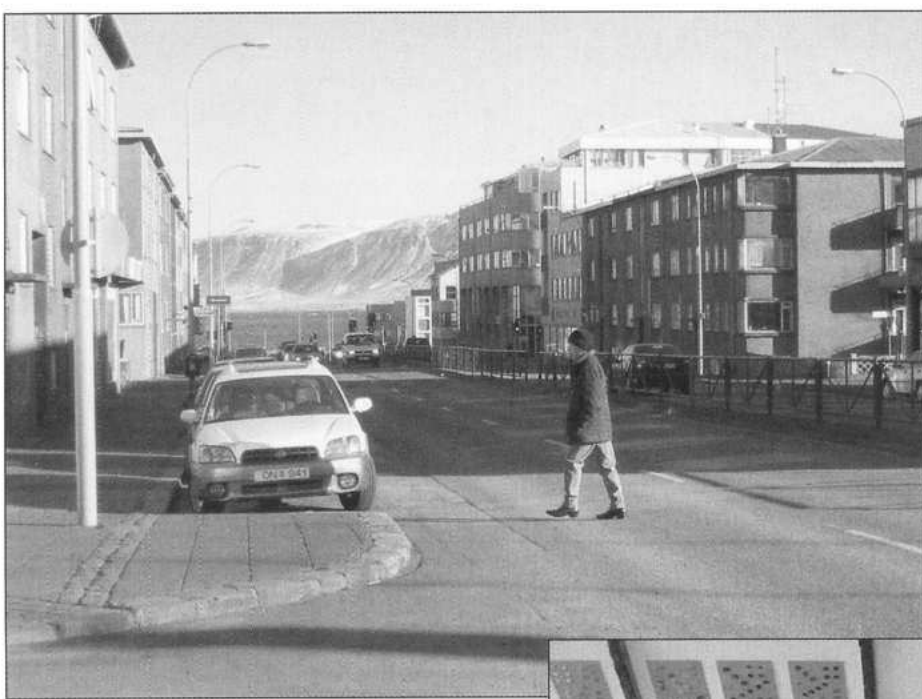
Itä-Islannissa sijaitsevassa Egilstadirin pikkukaupungissa työskentelin pidemmän rupeaman perheyrityksessä nimeltä EIK. Yrityksen nimi juontaa juurensa vanhaan kansan loruun ja perinteeseen. Suurin osa heidän tuotteistaankin on saanut vaikutteita vanhasta kulttuuriperinnöstä. Eikissä ei kuitenkaan ole jääty pelkästään menneisyyteen, eikä siellä valmisteta replikoita eli yhdenmukaisia kopioita vanhoista esineistä, vaan töitä tehdään perinteitä kunnioittaen ja niiden viisautta hyödyntäen. Eniten he työstävät puuta, mutta myös luun ja sarven työstötekniikat ovat siellä hallinnassa. Talon isäntä on kuuluisa varttamistaan puukoista, joissa hän useimmiten käyttää materiaalina kaskelotin tai miekkavalaan hampaita. Valaan hampaita hän käyttää myös tupen materiaalina. Itsekin pääsin tutustumaan tuon materiaalin käyttöön. Valaan hampaissa on näkyvissä samanlainen vuosirengaskuvio kuin puussa. Vuosirenkaista

voi laskea valaan eliniän luotettavasti ainakin 36 ikävuoteen asti.

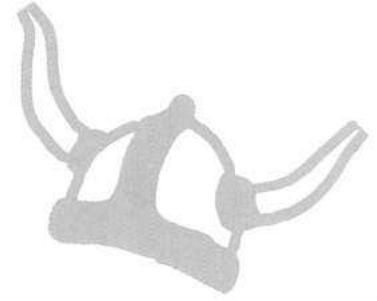
Egilstadirissa kävin pitämässä luennon omista töistäni ja työtavoistani, sekä suomalaisesta muotoilusta paikallisen lukiota vastaavan koulun taideopiskelijoille. Lisäksi tein yhteistyötä paikallisen museon ”Minjasafn Austurlands” kanssa. Autoin heitä lasivitriinissä olleen luukappaleen tunnistamisessa ja käyttötarkoituksen selvittämisessä. Arvelen, että kyseessä voisi olla Grönlannissa, muissa pohjoismaissa ja Siperiassa tunnettu ja osittain vielä käytössäkin oleva muinaista tyyppiä oleva naisten käyttöesineen neulakodan osa. Paikalliset arkeologit kiittelivät teoriaani. Museon johtaja pyysi minulta näköismallia neulakodasta osaksi museoon pystytettävää näyttelyäni. Alueella pidetään suomalaisista kovasti ilmeisesti erään saagoissa olevan kertomuksen vuoksi. Tarinan kaksi suomalaista oli kutsuttu taltuttamaan alueen elämää häirinnyttä joessa asuvaa hirviötä. He onnistuivat ja sen koommin hirviöstä ei ole ollut harmia.

Viikinkiaikaisen kappelin rekonstruktio Itä-Islannissa lähellä Egilstadiria.

Näkymä maaliskuisesta Reykjavikista. Taustalla Esja-vuoret.

Egilstadirin EIK:n väkeä ja Marja oikealla. (Kuvat Jouni Taivainen)

Länsi-Islannissa Reykjavikin liepeillä tapasin vedenpitävän viikingin. Hän on veneenrakentaja kolmannessa polvessa. Hän esitteli minulle itse rakentamansa viikinkilaivareplikan, joka on tyypiltään rahtialus. Seisoin uuden ystäväni kanssa laivan kannella kuunnellen hurjia tarinoita purjehdusmatkasta Grönlantiin ja aina Vinlandiin (amerikkaan) saakka. Tarinat kymmenmetrisistä aalloista saivat mahani sekaisin ja juuri ennen merisairastumista viikinki kertoi kuinka vakaasti ja rauhallisesti laiva käyttäytyy joustavan runkorakenteensa ansiosta. Tarinat jatkuivat ja ihoni lähes ahavoitui jo pelkästä tunnelmasta. Viikinki selitti laivan pohjarakenteen muodostavan ilmakuplia laivan alle, jotka puolestaan kohoavat koko aluksen ikään kuin surffaamaan aalloille. Juuri kun kuulin korvissani valaan pärskinnän ja delfiinien naurun pärähti viikingin kännykkä soimaan. Minua jäi harmittamaan etten ehdi veneeseen sitten kun se on meressä, kun sillä kokee näin hurjat seikkailut telakkahallissakin. Viikinki muistutti minua vielä ettei siitä ole vasta kuin kymmenen sisukkaan (eli noin satavuotiaan) naisen iän verran kun Islannin asuttaminen aloitettiin.

Pääkaupunki Reykjavikissa, joka muuten on kaunein koskaan näkemäni kaupunki, minulla on myös jokunen tuttavainen tuttava -puun kaivertajia ja luunkovertajia hekin. Reykjavikissa pidin yhden henkilökohtaisen näyttelyni. Kaiken tohinan ja puurtamisen lomassa oli ihanaa poiketa lämpimiin lähteisiin rentoutumaan. Päivittäinen kauppatmatka oli henkeä

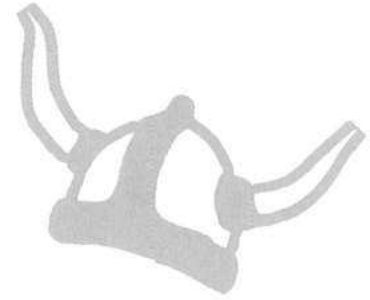
salpaavan kaunis; vuoret, meri, värikkäät aaltopeltitalot erivärisine kattoineen. Toisinaan pohjois-Atlantin tuuli todella muistutti minua pienuudestani. Tässä saarivaltiossa ei ole harvinaista, että tiet suljetaan tuulen vuoksi. Se voi heittää isonkin maasturin tieltä, saatika sitten minut.

Islantiin tulen vielä palamaan monien eri projektien merkeissä. Se on uskomattoman kaunis maa. Tulivuoret ja mutalähteet, elävä tarinankerronta perinne, revontulet ja laavakentät. Matkani oli alusta loppuun onnellisten tähtien alla. Lopuksi haluan vielä kiittää Wirmo-seuraa opintomatkan taloudellisesta tukemisesta.

Marja Hietala
Muinaistekniikka-artesaaniopiskelija
Lounais-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos

Näkymä maaliskuisesta Reykjavikista. Taustalla Esja-vuoret.

Egilstadirin EIK:n väkeä ja Marja oikealla. (Kuvat Jouni Taivainen)

Länsi-Islannissa Reykjavikin liepeillä tapasin vedenpitävän viikingin. Hän on veneenrakentaja kolmannessa polvessa. Hän esitteli minulle itse rakentamansa viikinkilaivareplikin, joka on tyypiltään rahtialus. Seisoin uuden ystäväni kanssa laivan kannella kuunnellen hurjia tarinoita purjehdusmatkasta Grönlantiin ja aina Vinlandiin (amerikkaan) saakka. tarinat kymmenmetrisistä aalloista saivat mahani sekaisin ja juuri ennen merisairastumista viikinki kertoi kuinka vakaasti ja rauhallisesti laiva käyttäytyy joustavan runkorakenteensa ansiosta. tarinat jatkuivat ja ihoni lähes ahavoitui jo pelkästä tunnelmasta. Viikinki selitti laivan pohjarakenteen muodostavan ilmakuplia laivan alle, jotka puolestaan kohoavat koko aluksen ikään kuin surffaamaan aalloille. Juuri kun kuulin korvissani valaan pärskinnän ja delfiinin naurun pärähti viikingin kännykkä soimaan. Minua jäi harmittamaan etten ehdi veneeseen sitten kun se on meressä, kun sillä kokee näin hurjat seikkailut telakkahallissakin. Viikinki muistutti minua vielä ettei siitä ole vasta kuin kymmenen sisukkaan (eli noin satavuotiaan) naisen iän verran kun Islannin asuttaminen aloitettiin.

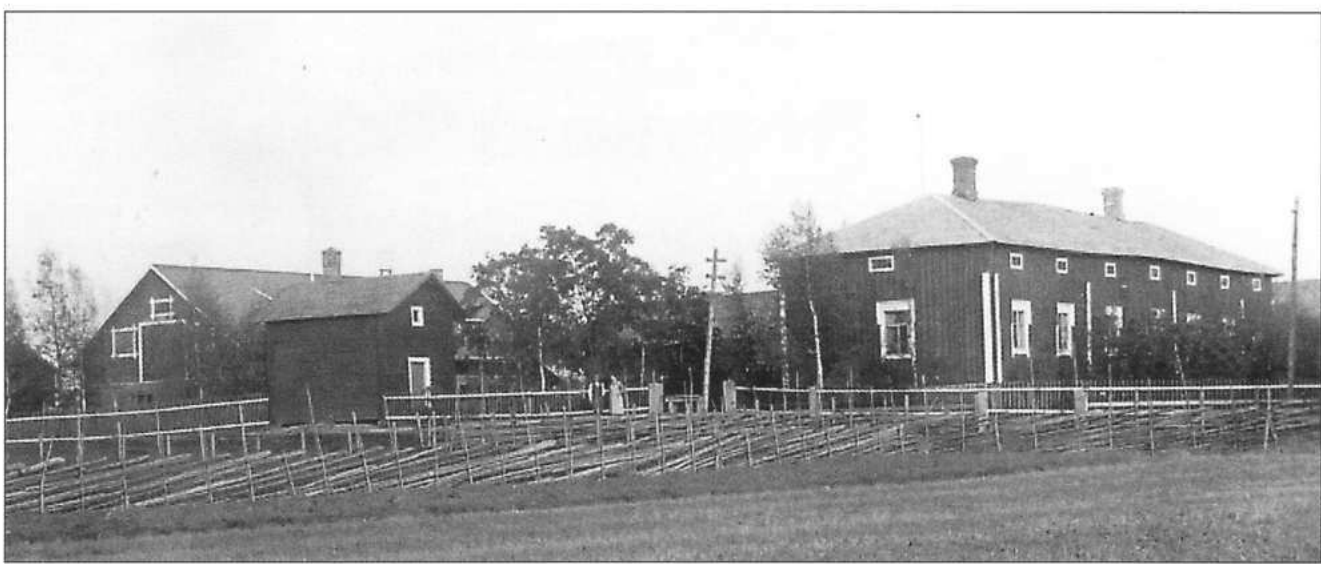
Pääkaupunki Reykjavikissa, joka muuten on kaunein koskaan näkemäni kaupunki, minulla on myös jokunen tuttavainen tuttava -puun kaivertajia ja luun kovertajia hekin. Reykjavikissa pidin yhden henkilökohtaisen näyttelyni. Kaiken tohinaan ja puurtamisen lomassa oli ihanaa poiketa lämpimiin lähteisiin rentoutumaan. Päivittäinen kauppatmatka oli henkeä

salpaavan kaunis; vuoret, meri, värikkäät aaltopeltitalot erivärisine kattoineen. Toisinaan pohjois-Atlantin tuuli todella muistutti minua pienuudestani. Tässä saarivaltiossa ei ole harvinaista, että tiet suljetaan tuulen vuoksi. Se voi heittää isonkin maasturin tieltä, saatika sitten minut.

Islantiin tulen vielä palamaan monien eri projektien merkeissä. Se on uskomattoman kaunis maa. Tulivuoret ja mutalähteet, elävä tarinankerronta perinne, revontulet ja laavakentät. Matkani oli alusta loppuun onnellisten tähtien alla. Lopuksi haluan vielä kiittää Wirmo-seuraa opintomatkan taloudellisesta tukemisesta.

Marja Hietala
Muinaistekniikka-artsaaniopiskelija
Lounais-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos

Nikulan talo 1920-luvun alussa.

nostettiin kamarit ja sali. Ikkunat tehtiin vanhan malin mukaisiksi ja Keijo joutuikin joidenkin kyläläisten naurunkohteeksi vanhanmallisten uusien ikkunoitten takia. Useisiin kylän taloihin kun oli vaihdettu muodinmukaiset, isot ja ruuduttomat ikkunat.

Tässä remontissa selvisi monenmoista talon rakentamisen historiasta. Ensimmäisten asukkaiden talvikäytössä oli ollut vain tupa ja tupakamari. Näiden huoneiden nokiset seinät ja katto kertoivat savupirtti-ajasta.

1973 Keijo teki taloonsa kolmannen remontin silloin muuri- ja öljykaminalämmitys vaihtui keskuslämmitykseen. Tämä helpotti koko taloriven päivittäistä käyttöä ympärivuotisesti.

Vesa ja Irmeli Kitola (isäntinä vuodesta 1984) ovat vuorollaan jatkaneet Nikulan tilan kunnostusta. 1990-luvulla on kaunis tupa osin palautettu viime vuosisadan alun tyyliseksi. Jälleen kerran on uusittu ikkunat vanhanmallin mukaisesti.

Nykyiselläkin isäntäväellä on edeltäjien tavoin halu kunnostaa taloa ja näin säilyttää tuleville polville arvokas, Mynämäen vanhin, kulttuurihistoriallisesti merkittävä talonpoikainen maalaistalo. Se on kuitenkin paitsi historiallisesti arvokas säilytettävä myös melkoinen taloudellinen rasite. Lisäksi sen tulisi tarjota edes siedettävät olosuhteet nykypäivän asumiselle.

Talo on nähnyt juhlaa ja arkea

Enimmäkseen talo on tarjonnut kodin suojan ja toimeentulon turvan lukuisille ihmisille Kivikylässä.

Talossa on tanssittu häitä. Heti sen valmistuttua oli kaksoishäät. Viimeiset häät, kolmet saman vuoden sisällä, on juhlistettu 1970-luvulla.

Ristiäisiä on vietetty niin salissa, tuvassa kuin

kamarissakin. Kaisa ja Keijo Kitolan kaikki viisi lasta on kastettu omassa kodissa.

Muutoinkin Nikulan suurta salia ja tupaa on käytetty kylän yhteisinä kokoontumistiloina.

Kuolema on vieralut Nikulassa siinä missä muuallakin. Vielä kuusikymmenluvulla hautajaiset pidettiin kotona (Marian -60, Santerin -68).

Ensimmäinen Nikulan suku päättyi kolmen pikkulapsen ja vanhempien lähes samanaikaiseen kuolemaan. Seuraava isäntä hautasi 15 lapsestaan 6 lapsesta ja seitsemäs murhattiin. Tämä 22-vuotias Oskari oli ilmeisesti nuoremiehen haluin pyrkimässä naapurin Häntille. Häneltä lukittiin ovi ja niinpä hän humalapäissään päätti päästä sisälle keinolla millä hyvänsä. Oskari polvistui kaivamaan maata oven alta. Talon poika aikoi säikäyttää sisälle pyrkijän ampumalla häntä jalkoihin, mutta kaivauspuuhiin kumartunut "sulhanen" saikin kuolettavan luodin.

Viinan kiro on aiheuttanut paljon tuhoa. Kylätappelut ja murhat olivat tavallisia vielä koko viime vuosisadan alkupuoliskon. Viinan asemaa kuvannee sukumme esivanhempien Kitolan Willen ja Johannan (Keijon isovanhemmat) jälkipolville säilynyt keskustelu. Wille puolusteli viinan tarpeellisuutta: *Kyl viina täytyy ol lääkkeks taurivaralt takan.* Tähän Johanna tuiskaisi: *Jos se olis takan, mut ko se o ai eres!*

Vain muutos on pysyvää. Niin Nikulassa kuin koko Kivikylässä on säilynyt paljon vanhaa. Elämän kulkuun kuuluu kuitenkin vanhaakin vaalittaessa jatkuva muutos. Nykyiset kyläläiset tuskin tunnistavat kyläänsä sata vuotta sitten käytetystä riimistä; *Mann, Maanpää, Nikula, Piätli, Vuarenpää, Kitola, Vuatla, Kolh, Kyrölä, Sepp, Hänt, Heikelä, Kulma, Ristmäki, Top, sit on Kivikylä lop.*

Raija-Liisa Vuorio Keijon tytär Kitola

Mynämäen palo

- suuronnettomuus 30-luvulla

Kesäkuun alkuvuonna 1933 oli kolea. Helluntain aattona tuuli puhalsi navakasti pohjoisen puolelta. Sepän vaimo, ompelija Eeva Rautio istutti viileydestä huolimatta kukkia Tursunperässä sijaitsevan talonsa seinustalle. Savun haju tuntui tulevan jostakin pyhänviettoon hiljenevän kirkonkylän suunnalta. Saunoja lämmitettiin, olihan kello jo kohta neljä iltapäivällä. Pajarakennuksessa isäntä

Rautio kengitti vielä päivän viimeisen asiakkaan hevosta. Tuuli toi savua yhä enemmän. Sitten alkoi kuulua huutoja ja kirkonkellojen kovaa soittoa! Näky Tursunperän mäeltä kirkonkylän suuntaan oli karmaiseva: suuria tulenlieskoja kohosi useiden talojen katolta kohti korkeuksia! Miten tämä oli mahdollista?

Mynämäen keskustaajamaa halkovan Mynäjoen pohjoisrannalla, Mäenkylän nykyisten kerrostalojen alapuolella oli 30-luvulla Ahtin talo ja virvoitusjuomatehdas. Siinä paikkeilla on nykyisin mm. autokorjaamo. Apajan alueena nyt tunnetut tontit olivat ennen sotia yhtä vireää liikekeskusta kuin tänäänkin. Ja kun Ahtin emäntä helluntaiaattona 1933 lähti kauppaan, meni talon tytär lämmittämään saunaa. Emännän tullessa takaisin hän huomasi saunan pärekaton läpi nousevan savua.

Voimakas pohjatuuli lennätti hetkessä kipinöitä juomatehtaan katolle ja pian syttyi myös sillan kullmassa ollut Sillanpään riihi. Lähinaapureita alkoi saapua apuun, mutta tuuli lennätti palavia päreenriekaleita yhä kauemmas. Joen toiselta puolen syttyi seuraavaksi nahkuri Kosken sauna ja kohta koko nahkurinverstas. Sammuttajia oli jo suuri joukko, mutta

Kauppias Juho Kosken talo palon jälkeen.

ruiskuista ja apuneuvoista kova pula. Ämpäreitä ja palohakkoja käytettiin ahkerasti. Silti kevätkuivat pärekatot suorastaan roihahivat yksi toisensa jälkeen. Tiilikatto oli ainoastaan Kosken asuinrakennuksessa ja kauan se uhmasikin liekkejä, jotka varsin nopeasti tuhosivat osuuskaupan rakennusryhmänkin kipinöiviksi kekäleiksi; savupiiput ja betonipiiput vain jäivät törröttämään. Osuuskaupasta saatiin pelastetuksi käteisvarat, tilikirjat ja erä kauppatavaraa, mm. neljä bensiniitynnyriä. Maanalainen bensiniisäiliökin säilyi, mutta petrolitynnyrit räjähtelivät liekehtien.

Lähes 1000 hengen sammuttajajoukko

Vain puoli tuntia palon syttymisestä oli kulunut ja tuulen alapuolinen kylä, sillalta katsoen Turuntien oikea puoli, oli jo kokonaan liekkien vallassa. Väki teki kaikkensa, ettei tuli pääsisi pureutumaan tien toiselle puolelle. Kiusalan talon katollekin määrättiin sammuttajia mm. ohi kulkeneesta hääsaatosta. Suuret lehtipuut suojelivat monia rakennuksia juuri tien itäpuolella, josta tuhoutui vain Keijaisten riihi, mutta länsipuolella hävityksen kauhistus jatkui. Matti Saa-

risen rakennusten mukana paloi kolmattasataa kappaletta. Kauppias Juho Kosken ja nahkuri Lundenin talot olivat pian raunioina. Keskikylän rakennusten mukana meni myös kanala kanoineen. Liikemies Kreulan huvila, Mullilan talo kaikkine ulkorakennuksineen, Seelim Rannikon polkupyöräverstaas, asioitsija Laineen kaksi asuiraakennusta jne.

Nahkuri Kosken pihamaalla oli suuret pinot keväällä hakattua halkoa. Pinot hidastivat hetken tulen leviämistä, mutta syttyessään roihuista kohosi suuria tulenlieskoja yöilmoihin. Vaikka kattoja ehdittiin paljon kastellakin, hehkuva kuumuus sytytti hirsiseiniä ja pakotti ihmiset väistymään. Edes pienet peltoaukeat eivät estäneet liekkien etenemistä. Ylisjunntilan suuri riihi ja Franttilan talo syttyivät rätisten. Hehkuviä kekäleitä ja kyteviä päreitä lenteli satojen metrien, jopa kilometrien päähän paloalueesta. Kaitaraisten Kolhilaan jouduttiin sammuttamaan useita metsäpaloalkuja.

Turusta tuli – palonalkuja tien varresta sammutellen – apujoukkoja jo tunnin kuluttua hälytyksestä. Ensimmäisenä paikalle ehti Turun VPK, sitten muita palomiehiä. Porin rykmentin sotilaita sadan miehen verran saatiin myös avuksi. Lähikuntien suojeluskunnat oli myös hälytetty paikalle. Ympäristön tiet olivat täynnä polkupyörillä paikalle kiiruhtavaa apuväkeä. Sammuttajien lukumäärä nousi lähes tuhanteen henkeen. Naiset ja lapset olivat ututterasti mukana muun muassa vesikuppien kanssa katoilla kiipeillen ja pikku pesäkkeitä sammuttaen.

Kello kuuden maissa illansuussa palo oli saatu rajattua ja ympäröivien metsienkin palopesäkkeet hallintaan. Palavia rakennuksia ei kuitenkaan mikään enää pelastanut. Outoa kyllä, kaiken pahan alkuna ollut Ahtin sauna säästy. Siitä ei palanut kuin katto. Jälkisammutus alueella jatkui hikisissä merkeissä läpi yön. Ankarien ponnistelujen aikana sattui vain yksi vakavampi tapaturma: Knuutin talon isännältä katkesi jalka hänen jäädessään kaatuvan savupiipun alle. Sammutusväen huollosta ja muonituksesta huolehtivat mm. lotat. Kodittomiksi joutuneille tarjottiin auhliisti apua ja majoitusta, ilman suojaa jäänyt karja tuli jo toimeen taivasalla.

Yli 40 rakennusta paloi

Turun palopäällikkö Arellin mukaan palo oli suurin hänen 30-vuotisen uransa aikana. Tulen uhriksi joutui kaikkiaan 43 rakennusta, joista asuintaloja 11. Va-

hingat jakaantuivat 15 omistajan kesken ja toistakymmentä perhettä jäi kodittomaksi. Rahallinen vahinko oli sen ajan markoissa lähes 3.000.000. Palo- vakuutukset olivat onneksi lähes kaikilla kunnossa. Suurin yksittäinen kärsijä oli Kosken Nahkatehdas. Sen vahingot arvioitiin 1,3 milj. markaksi, josta vakuutettua oli vain 800.000. Tuon ajan lehtitiedot kertovat tarkkaan myös vakuutusyhtiöiden osuudet: Kosken ja Ahdin rakennukset oli vakuutettu Pohjola- lassa, muut rakennukset Mynämäen ja Karjalan kuntien paloapuyhtiössä. Viimemainittu yhtiö oli jälleen- vakuuttanut osan Sammossa ja osuuskaupan kiinteistön Tulenvarassa.

Aineelliset vahingot ja inhimilliset kärsimykset olivat kuitenkin mittavat. Jo seuraavana aamuna pantiin paikkakunnalla käyntiin keräys palosta kärsimään joutuneiden hyväksi. Kosken nahkatehtaan noin 30 työntekijälle ilmoitettiin, että heitä tarvitaan tehtaan jälleenrakennustöissä. Uuden osuuskaupan suunnittelu alkoi myös heti, toistaiseksi päämäärä sijoitettiin Kiusalan rakennukseen.

Jo elokuun lopulla kirjoittaa Kunnallisia Tietoja -lehti (jonka teksteihin ylläoleva selontekokin pääosaltaan perustuu), että Mynämäen suurtulipalon jäljiltä ovat uudet rakennukset taas nousemassa. Osuusliikkeen tulevan kauppatalon alakerros on jo valettu ja yläkertaa ruvetaan nostamaan. Kosken perikunnan uusi nahkatehdas on jo saanut peltikaton ja asuinrakennuksessa on punainen tiilikatto.

Eli kyläyhdistys toipui ututteran työn saattelena tästä katastrofista. Onnellista oli, ettei pahoja henkilövahinkoja sattunut ja kerrotaan, että paikallinen vakuutuslaitos suhtautui suurella ymmärryksellä oman kylän aineellisiin vahinkoihin. Niin kuin tämänlaatuinen vakava vahinko monesti, oli Mynämäen palokin toisaalta taas monen uuden asian ponnakas alku. Rakentaminen toi myös monenlaista aktiivisuutta koko pitäjään. Mielenkiintoisen, paloon liittyvän yksityiskohdan on kertonut Tyko Lehto: Turun VPK:n tikapuuauton mukana tulivat ensimmäiset pulut Mynämäelle. Linnut lennähtivät Nihattulan Hyyrön talon räystäälle ja vähitellen lintukanta alkoi kasvaa. Vakavammin puhuen, samaan tapaan palo antoi sykäyksen myös VPK-aatteen voimistumiselle ja kasvulle koko pitäjän alueella. Mynämäen VPK katsookin toimintansa alkaneen juuri vuodesta 1933.

Juhani Heino

Helvi lähti Mynämäestä muonituslotaksi

Suojeluskuntien yhteyteen aluksi perustetut Lotta Svärd-yhdistykset muodostivat oman järjestönsä vuodesta 1921 vuoteen 1944. Järjestöön kuului viimeisellään 242 000 vapaaehtoista jäsentä, mikä on huomattava määrä aikana, jolloin Suomessa oli alle neljä miljoonaa asukasta.

Järjestön toiminta jakautui useisiin osastoihin, joissa kussakin oli lotille monenlaisia työtehtäviä: varus- ja keräysjaosto, muonitusjaosto, lääkintäjaosto sekä toimisto- ja viestijaosto. Muonitusjaosto oli lottien toiminta-aloista suurin.

Mynämäkeläinen, nyt 84-vuotias Helvi Pietilä oli parikymppisenä nuorena naisena Kannaksella muonituslottana pariinkin otteeseen.

- Ensimmäisellä kerralla olin Terijoella kouluun tehdyssä kanttiinissa kolme kuukautta. Sieltä tultiin ensin takaisin, mutta kun sota pitkittyi, lottia tarvittiin taas, Helvi Pietilä kertoo.

Viipurissa hän sai kanttiinienmäntäkoulutuksen ja lähti Venäjän puolelle Kriville asti.

Varsinais-Suomesta oli samassa ryhmässä neljä lottaa, joilla oli oma sopeutumisensa muualta tulleiden joukkoon. Porukka oli kuitenkin kaikkiaan hyvin yhtenäinen.

-Yhteyslottana oli torniolainen kotitalousopettaja, joka ei tahtonut ensin ollenkaan ymmärtää varsinaissuomalaista puhetta, mutta elinikäiset ystävät meistä sitten tuli. Kyllä niitä muitakin aina kaikki "simmottos" ja "kummotos" puheet nauratti, Helvi kertoo.

Kesäloma-aikaan kotiseudulta tuli väkeä enemmänkin. Helvi muistaa esimerkiksi Laura Tainion, joka pankki-ihmisenä opetti kanttiinin lotille setelien suoristamisen kupissa veden avulla. Tempputa

ihmeteltiin, mutta opastajan poistuttua Helvi muistaa heidän taas käsitelleen seteleitä entiseen tapaan silitysraudalla.

Kanttiinilotat saivat saman muonituksen kuin miehetkin, päivärahan, ruuan ja tupakan.

-Tupakkaa meiltä monelta jäi, kun emme polttaneet. Myimme niitä miehille ja he olivat äärettömän tyytyväisiä.

Loppujen lopuksi samanikäisten miesten kanssa juteltiin kaikenlaisesta, kotirintamalla jääneistä tytöistä ja muusta.

Jos oli hauskaa niin oli myös järkyttäviä hetkiä. Tutuksi tullessa moni oli tullut läheiseksi. Helvi Pietilä kertoo miehestä, jolla oli aina pitkävartiset onnenkintaat kädessä.

-Kerran hän sitten oli unohtanut ne ja sai napin otsaansa. Itkimme sitä kuin veljen kuolemaa.

Asemasotavaiheessa ajanvietteenä oli muun muassa urheilukilpailut. Helvi Pietilä kertoo siskojensa kyllä hiihtäneen kilpaa, mutta itse olleensa enemmänkin sunnuntaihiihtäjä.

-Yhtenä kertana kun olin harjoittelemassa, näin takana mielen ja luulin heti häntä desantiksi. Sitten mies huusikin ohii mennessään, että mikä sinun lähtönumerosi on. Jossain taisi olla hiihtokilpailut, mutta minä lamaanuinkin kyllä siinä säikähdyksessä täysin.

Krivillä Helvi kuitenkin osallistui hiihtokilpailuihin lainaten lottakaveriensa Suo-

Muonituslottana toiminut Helvi osallistui Karjalassa muun muassa hiihtokilpailuihin. Kisa päättyi Helvin osalta kaatumiseen, kuten lumisista vaatteista voi päätellä.

man hiihtohousuja ja ilmin puseroa. Yllä oli vielä flanelliset pyjamahousut, ettei vain mikään kiristänyt. Divisioonan kilpailussa oli viitisenkymmentä osanottajaa ja kaikki alkoi hyvin.

-Kilpailuun lähdettiin kuin padanpohjalta ylös maastoon ja maaliin tultiin pohjalle toisin päin. Yleisö huusi minua olemaan varovainen, mutta niin vain painavat sukset menivät ristiin kaarteessa ja kaaduin pää alaspäin melkein pystysuoraan alamäkeen. Helvi nostettiin ylös ja maalissa hän oli 19:s.

Karhumäessä hänet patistettiin urheilukilpailujen viestijoukkueeseen. Vaatteiden puute oli taas ongelmana, mutta onneksi miesten joukossa oli vaatturi, joka nopeasti teki lumipuvusta shortsit.

Keitto-olosuhteetkaan eivät aina olleet parhaat mahdolliset. Ennen kanttiineita keitettiin pystykamiinassa toisessa kattilassa vettä ja toisessa korviketta. Poroja ei saanut laskeutumaan ja miehet valiteltivatkin sakkaita korviketta, Helvi kertoo.

Kanttiinioloihin tuli huomattava parannus, kun hellan lisäksi paikalle saatiin Helvin toiveesta paistiuni, joka saikin olla ankarassa käytössä.

Saksalaisten tölkkimilkin Helvi muistaa vieläkin. Kun sitä lämmitti koko tölkkeineen vedessä, tuloksena oli paksua suklaakiisseliä.

Joskus kanttiinista kuljetettiin korviketta ja muuta tavaraa kauempana oleville miehille "linjoille" niin sanottua puurautatietä pitkin. Hevonen veti tavaroita vaunussa puisia raiteita pitkin.

Vaaroilta eivät välttyneet lotatkaan. Ikäviä muistoja Helvillä on esimerkiksi vihollisen lentokoneista. Hän kertoo vihollisella olleen tapana tulla koneella lähelle, sammuttaa moottori ja ampuu sitten.

Kerran yksi kone ahdisteli metsässä kulkevia niin, että puunoksat rapisivat.

-Kyllä ihminen vähän syväle maahan menisi, jos pääsisi, Helvi toteaa kokemuksesta.

Kaukana kanttiinista oleville miehille vietiin tarvikkeita hevosella puurautatien avulla. Kuvassa Helvi ja kuljettaja miesten kanssa. Maitotonkassa on mehua, korissa kirjepaperia, hammasstahnaa, parranajovälineitä ja muuta tavaraa.

Vihollisella oli myös tapana tehdä puihin lavoja, ja jahdata sieltä. Helvi oli kerran kevättalvella toisen lotan kanssa metsästä hakemassa koivunoksia, kun he yhtäkkiä kuulivat kuulun menevän viheltäen heidän välistään.

-Jälkeenpäin tuli ajateltua, että jos sinne olisi haavoittunut, kuka sieltä olisi tullut hakemaan ja koska.

Lentokoneen kohtaamisen jälkeen Helvi ja hänen kaverinsa anoivat lomaa ja saivatkin, kaksi kuukautta ennen rauhaa.

-Sinä päivänä meni paljon tuttuja mynämäkeläisiä poikia.

Aina ei vastassa ollut kuitenkaan onneksi sitä pahinta mahdollista. Eräässä kanttiinissa matkaa etulinjaan oli alle kilometri. Seinät olivat paksuja, niissä oli kahden hirsikerran välissä vielä maata.

-Kerran yöllä herättiin raapivaan ääneen. Pelästyttiin ensin, mutta tultiin sitten siihen tulokseen, että ei vihollinen mitään raavi. Oven takana mörisikin seinänojalla kulkeva, lomalta tullut jääkärijoukkueen mies melkoisesti juovuksissa, Helvi kertoo.

Yhdessä toimineista lotista tuli kokemustensa keskellä ystäviä, jotka ovat tapailleet näihin päiviin asti, niin isommissa virallisemmissä kokoontumisissa kuin toistensa kodeissakin vierailen.

Sari Honkasalo

Kulttuuriteko arkiaskareiden ohessa

Aikkisten talon pihapiirissä aistii paitsi nykyisen talonväen vahvan kulttuurimyönteisyyden, niin myös satoja vuosia vanhan maaseutukulttuurin läsnäolon.

Päärakennuksen vanhimmat osat ovat 1800-luvun puolivälin tienoilta, itse tilaa on viljelty satoja vuosia. Peltolaiteiden kumpareilla olevat pronssikautiset haudat osoittavat täällä asutun jo esihistoriallisella ajalla.

Siirtyessämme suuren vaahteran ohi vanhaemäntä Aune Aikkisen johdattamana kotimuseoon, avautuu etemme koko viime vuosisadan historia konkreettisesti, elävässä elämässä mukana olleiden esineiden muodossa. Avioiduttuaan Armas Aikkisen kanssa sodan jälkeen v. 1943 nuori Aune-rouva alkoi säästää hienoja, jo käytöstä poistettuja vanhoja esineitä.

-Paljasjalkainen kaupunkilaistyttö komennettiin niihin aikoihin maaseudulle auttamaan sadonkorjuutöissä.

Rouva Aune Aikkinen, 94 vuotta, esittelee kotimuseotaan 19.10.2003. Kuva Jukka Marttila.

Perunapelloilta se alkoi! Ja kaikki oli maaseudulla erilaista ja mielenkiintoista, entisajan tavarat varsinkin.

Jokaisella esineellä on tarinansa

Yhden huoneen käsittävä kotimuseo sisältää satoja työkaluja, keittiövälineitä, dokumentteja, muistoja. Kaikki on tämän talon elämänpöytä vuosien saatossa talteen pantu. Aivan muutama on muualta saatu lahjaksi. Aune Aikkinen aloittaa esittelyn heti ovenvierusseinältä:

-Tässä roikkuvat tallukkaat, suuret miesten kankaiset varsikengät, joihin sota-aikana on pantu puupohjat. Omat juhlakenkäni ovat vieressä. Ne on punottu vaaleansinisestä paperinarusta ja pohjat pulajan tapaan puuta. Ostin kengät Suvannon kaupasta 40-luvulla.

Siirrymme tavaroita täynnä olevien hyllyjen ääreen: suutarinvehkeitä, kengänkorkonastoja (kulumisen estämiseksi), saappaitten päälle vedettävät nah-

kaiset monokärjet, Suomen parasta suksirasvaa ('Salaisuus n:ro 3'), pääntautivaksiinipullo (hevosilla oli pääntautia), Kylmyyden tippoja (vilustumiseen), Pauligin Kahvinselvikettä (jotta kahvinporot painuivat pannunpohjalle), Kotimaista teenkorviketta...

Alahyllyillä on isompia esineitä: veivattava kirnu, kananmunapuntari (tiutain kun myytiin, joka munan piti ylittää tietty vähimmäispaino), nykyisen isännän leikkihevonen, vanhan isännän puinen leikki-auto (Aikkisissähan oli aikanaan autokoritehdaskin), viinaleilejä, piimäleilejä...

Lattialla seisoo iso ryyinuhmar, kaljasaavi, keh-

to eli vaku, suojeluskunnan patruunalaatikko, vanhanisännän isoisän tekemä keinutuoli (kaikki liitokset puunauloilla)...

Pöydillä on kauniita astiastoja ja maljakoita, vanhanajan silmälasit (sangaton, nenälle nipistettävää mallia), almanakka vuodelta 1886, puukantisia kirjoja jne. Piirongin päällä aski 'Kerho 2'-tupakkaa (On hetki sininen, aika Kerho Kakkosen), Mynäjoesta talon kohdalta löydettyjä liitupiippuja, rintamasotilaiden puhdetöitä...

Nurkkakaapin päällä kaiken komistuksena on talon vintiltä löytynyt pronssattu kipsinen rintakuva, jonka on tehnyt kuvanveistäjä Väinö Aaltonen. Kuva esittää Liedon Vanhalinnan kartanon edesmenneen museoneuvos Mauno Vanhalinnan isää (Ilmari Aikkinen on museoneuvoksen pikkuserkku). Näitä veistoksia on tietävästi vain kaksi; toinen Liedossa.

Venäjän vallan ajoilta

Hirsistä peräseinää koristaa vanha ns. huoneentaulu raamatunlauseineen sekä lukuisa joukko valokuvia ja upeita kunniakirjoja. Mielenkiintoisin ja aikansa historiaa hyvin kuvaava kunniakirja on myönnetty Juho August Aikkiselle vuonna 1902. Sen on Kutsuntalakkolaisten Lautakunta myöntänyt J.A. Aikkiselle siitä hyvästä, että hän ei lähtenyt tsaari Nikolai II:n sotaväkeen

-Kyseinen tsaarihan kohdisti Suomen Suuriruhetinaskuntaan laajaa venäläistämispoliittikkaa, jota vastaan Suomessa kehittyi voimakas aktivismi, muistuttaa Aune Aikkinen ja - osoittaen seinällä riippuvista miekoista upeinta - kertoo toisenlaisen esimerkin isänmaallisuudesta:

-Tätä miekkaa kelpaa pitää seinällä, sillä se on paraatimiekka tsaari Aleksanteri II:n armeijasta. Aleksanteri II oli maallemme hyvin myötämielinen, joten oli kunniakasta olla hänen palveluksessaan.

Kotimuseotaan esitellessään, reippaan tunnin aikana Aune Aikkinen (94-vuotias, uskoo pois) ehtii kertoa museonsa liittyvän maatalon historiasta oivallisen läpileikkauksen. Valveutuneena ihmisenä hän on siinä sivussa kerrannut meille Suomen historian

Ruotsin ja Venäjän vallan ajoista asti. Kertomukset eri aikakausien yhteiskuntasuhteista ja talonpoikaiskulttuurin muuttumisesta jatkuvat, kun siirrymme Sirpa ja Ilmari Aikkisen tarjoamaan kahvipöytään suuren salin puolelle.

Vanha empirekello näyttää toisenkin tunnin vierähtäneen, kun isäntä ottaa kaapista talon vanhimman suomenkielisen kirjan. Se on 'Ruotsin Valdacunnan Laki v. 1734'. Tutustumme myös mm. vanhaan talonkirjaan vuodelta 1723, jolloin Ruotsin kamarikollegio on juhllisen todistuksen kera ilmoittanut tekevänsä Aikkisten kruunun-tilasta yksityisen. Eli tässä talossa eletään arkiaskareissakin,

luomuviljelyn ja kalkkunankasvatuksen lomassa, vahvasti perinteitä kunnioittaen.

-Ellemme me vanhemmat ihmiset joka hetki siirrä perinnettä eteenpäin, ei nuoriso pysty ymmärtämään menneiden sukupolvien työtä ja syntyy juurettomuutta, eikä nykyisyyttäkään osata arvostaa ilman historiaa, painottaa Aune Aikkinen.

Hänen kotimuseonsa on oivallinen esimerkki kulttuuriteosta, jonka voi tehdä arkiaskareiden lomassa. Tällainen teko on osoitus niistä henkisistä voimavaroista, joita Suomalainen maaseutu parhaimmillaan pitää sisällään.

Juhani Heino

Sukan historiaa pääpiirteissään

Mitä oli ennen sukkaa?

Kenkäheinää on käytetty ja käytetään edelleenkin jonkin verran Lapissa, neulakinnastekniikka tunnetaan jo Egyptin antiikin löydöistä. Suomestakin on jo 1300-luvulta tällä tekniikalla löytö, se on Tuukkalasta. Karjalassa tämä tekniikka säilyi aina sotiimme asti. Karjalaisten joutuessa muuttamaan kotiseuduiltaan, neulakinnastekniikka elpyi taas koko Suomessa. Lähinnä sen opetus tapahtui käsityöalan kouluissa. Se elää koko ajan, mutta ei voita neuletta.

Tuppeen vedettyä eläimen koipinahkaa on pidetty säären suojana ja myös jalkaterän suojana. 1500-luvulla sitä korvasi kankaiset lyhyet sukat tai varreton vain jalkaterän suojaava sukka. Nämä saattoivat olla turkiksella vuorattuja.

Koipinahan kankaisen vastineen käyttö alkoi Saksassa ja Ruotsissa. Turun ”Räätäliammattikunnan” mestarinäytevaatimuksiin kangassukat kuuluivat vielä vuonna 1625. Sarasta tai villakankaasta valmistetut jalkarätit ovat olleet käytössä hyvin pitkään. Suomessakin niitä ovat miehet käyttäneet vielä pitkälle 1900-luvulle.

Kudontatekniikasta

Kudontatekniikka on hyvin vanha, sitä on käytetty käsineitten ja päähineitten valmistukseen. Neulotut sukat mainitaan Ranskassa jo 1380-luvulla. Ne olivat trikooneuleesta valmistetut. Italiassa, Ranskassa ja Espanjassa on aloitettu trikooneuleesta valmistettujen sukkahousujen valmistus. Taito oli yleensä miesten taito. 1500-luvulla se siirtyi Englannissa naisten pariin ja materiaalina oli villa. Aikaisemmin sukat oli valmistettu silkistä ja puuvillasta

Sukkaa käytti yleensä vain hoviväki. Varallisuus ja yhteiskunnallinen asema vaikuttivat sukkien käyttöön ja käyttäjiin. – Esimerkiksi Ruotsi-Suomessa oli noudatettava säätyjakoa sukkienkin käytössä. Tanskassa jopa kiellettiin porvarien ja heidän tyttäriään käyttämästä kudottuja sukkaa. Kudottujen sukkien keskus muodostui Pohjois-Ranskaan.

Mitä tiedämme neulotuista sukista Suomessa?

Suomessa tämä tekniikka opittiin 1600-luvulla. Taito tuli nunnien mukana Suomeen ja Naantaliin. Nunnat kulkivat eri paikkakunnilla opettamassa taitoa Varsinais-Suomalaisille.

Aikoinaan Suomi on maksanut verojaan Ruotsiin neulotuilla sukilla ja nyplätyillä pitseillä. Suomesta on viety sukkaa ulkomaille 1600-luvulta aina 1800-luvulle asti jopa 20 000 - 60 000 paria vuosittain.

Kangassukissa olevista kiiloista ja saumoista sai neulottu sukkakin mallinsa. Nilkan kohdalle neulottiin kiila = vikkeli, joka tulee Saksan sanasta zwickel = kiila. Vikkeli oli ns. peruskoriste. Meillä sukat neulottiin puuvillasta ja pellavasta. Hienoimmat sukat valmistettiin Hämeen hienosta pellavasta Talvikäyttöön neulottiin villalangasta

Aluksi sukkaa käytettiin vain juhlapyhinä ja sunnuntaisin. Ne olivat kuvioituja tai kustavilaistyylin mukaan pitkittäisraidallisia ja sini-valkoisia. Miesten sukat olivat valkoisia ja naisten taas sini-valkoraitaiset. Valkoiset sukat kuivattiin pesun jälkeen yleensä keväthangilla.

1700-luvulla olivat muotia poikkiraidalliset sukat. Kun muodissa oli paksu säari sitä korostettiin poikkiraidallisina sukin, jotka saatettiin vielä täyttää heinillä pohkeen korostamiseksi. Arkikäytössä sukat olivat harmaat, parempaan käyttöön ne piti värjätä mustiksi. Sukat liitettiin kansallispuhuihin ja väri määräytyi aina puvun värin mukaan.

Perunkirjoituksissa mainitaan myös sukkaperien lukumäärä. Sukkia on annettu myös ns. ”morsius-apuna.” Näitä morsian sitten antoi lahjaksi tulevan miehensä sukulaisille

Myöhemmät ajat

1800-luvulla miehet alkoivat käyttää pitkiä housuja polvihousujen sijasta. Näin ollen koristeellisuus ja pituus muuttui. Varret lyhenivät, koristelu väheni tai jäi kokonaan pois.

1900-luvulla taas naisten hamemuoti lyheni ja sukkien suosio yleisty ja lisääntyi koko kansan käyttöön. 1920-luvulla syntyi ns. ”puusilkkisukka.” Muotia oli suoralinjainen ”poikatyttö-muoti” eli garconne. Tämä muoti oli omiaan lisäämään juuri sukkien käyttöä naisten keskuudessa.

Suomessa aloitettiin sukkien kutominen 1930-luvulla. Ne kudottiin cotton-sukkakoneella. Tämä tuote ei miellyttänyt käyttäjiä ja niinpä suurin osa sukis-

ta tuotiinkin ulkomailta.

1930-luvulta asti suomalainen mies ja nainen on kulkenut teollisesti valmistetuissa sukissa ja kulkee edelleenkin. Tosin nyt 2000-luvulla käsin neulotun sukan arvo on taas huomattu, mutta sen käyttö ei tule koskaan enää yltämään sukan synnyn alkuaikojen asemaan.

Toisen maailmansodan jälkeinen sukki- ja sukkahousujen kehitys on ollut huima. Se jatkuu edelleen ja materiaalit kehittyvät ja muuttuvat sa-

maan tahtiin, joten siitä sitten toinen tarina 2000-luvun lopussa

Lähteet: Turun Maakuntamuseon "Oi mitkä sääret"-näyttely ja Wetterhoffin luentosarjat

*Koonnut: Kotiteoll.op., vaatetusalan lehtori
Marja-Lea Visasalo Mynämäki*

Wirmo-Seuran sukkakilpailu Laurin markkinoilla

Wirmo-Seuran sukkakilpailu Laurin markkinoilla kiinnosti käsityön tekijöitä. Kilpailuun osallistuttiin runsaalla sadalla sukkaparilla.

Koimme seurassamme mieluisan yllätyksen kilpailuamme kohtaan osoitetusta mielenkiinnosta ja totesimme lähes kaikkien sukki-olevan erittäin kauniita ja huolellisesti tehtyjä. Oli ilo katsella näitä kauniita töitä, joskin osalla oli jäänyt kiireessä viimeistely vähemmälle.

Wirmo-Seura valitsi asiaa hoitamaan toimikunnan, johon kuuluivat Sirkka Jalo, Mirja Kantelo, Marja-Lea Visasalo ja Annikki Valtanen puheenjohtajana. Kilpailussa oli kaksi sarjaa, kutsukilpailu naisyhdistyksille ja yleinen sarja.

Naisyhdistysten kutsukilpailuun otti osaa 16 kutsutusta yhdistyksestä 7; 9:llä naisten- ja 15:ta miesten sukkaparilla.

Nämä sukat arvosteli raati, johon kuuluivat Lounais-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen vaatetusalan lehtorit Elina Lind-Sinkko ja Sirpa Kiviharju sekä Jukka Marttila ja Annikki Valtanen Wirmo-Seurasta.

Toimikunta päätti hakea kilpailussa reilua naisten ja miesten villasukkaa.

Päätettiin, että kilpailulangaksi hyväksytään myös polyamidilla vahvistettua sukkalanka, kuten 7 vel-

jestä tai saman tyyppinen lanka, kestävyytensä ansiosta.

Sukkia kutoivat seuraavat naisjärjestöt, Kaatuneitten Omaiset (11 paria), Karjalan Martat (paria), Jokisivun Martat (3 paria), Laajoen Martat (2 paria), Alakorven Martat, Lions Ladyt, ja Karjalan Maa- ja kotitalousnaiset (kukin 1 parin).

Raati valitsi parhaimmiksi sukat, joissa mm. työn laatu oli huolellista, kavennukset oikeaoppisesti tehty, kantapää kudottu riittävän pitkäksi ja sukanvarsien ja jalkaterien suhde oikea. Lisäksi kiinnitettiin huomiota siihen, että lanka ja puikkojen koko olivat sopuisuudessa.

Näillä perusteilla löytyivät *parhaat naisten sukat* tarkan ja huolellisen arvioinnin jälkeen.

1. nimim. Hillevi/Maili Laaksonen Kaatuneitten Omaiset.
2. Nimim. Maire/Maire Väinölä Kaatuneitten Omaiset.
3. (jaettu tila) Maili Laaksonen Kaatuneitten Omaiset ja Maili Laaksonen Karjalan Maa- ja kotitalousnaiset.

Kilpailuun osallistuivat lisäksi Satu Marttila (Mynämäen Lions Ladyt), Irmeli Marttila (Alakorven Martat), 1 Miira Salminen, Maire Suominen ja Maili Laaksonen (Kaatuneitten Omaiset).

Parhaat miesten sukat:

1. nimim. Maamies/Hilkka Laine Karjalan Martat.
2. (jaettu tila) Nimim. Hillevi/Maili Laaksonen Kaatuneitten Omaiset ja Maili Laaksonen Karjalan Maa- ja kotitalousnaiset.

Kilpailuun osallistuivat myös Terttu Salmela, Pirkko Heino ja Tuire Suominen (Jokisivun Martat), Maire Suominen (Laajoen Martat), Sirkka Jalo ja Maili Laaksonen (Karjalan Martat), Maire Väinölä, Miira Salminen, Maili Laaksonen ja Maire Suominen (Kaatuneitten Omaiset).

Yleiseen sarjaan tuli yhteensä 85 sukkaparia, joista 7 paria hylättiin.

Kilpailutyöt olivat kauniita, värikkäitä ja monimuotoisesti kudottuja. Useat kilpailijat osallistuvat useammalla sukkaparilla kilpailuun.

Kilpailutoita tuli myös naapurikunnista, Turusta, Maskusta, Nousiaisista, Lemusta, Lokalahdelta, Kustavista, Kalannista ja Laitilasta.

Markkinayleisö äänesti näistä ensimmäiseksi lemulaisten Heidi Mantilan kutoman Mansikkasukan 29 äänellä. Toiseksi sijoittui 19 äänellä mynämäkeläinen Pirkko Harju Pikesukallaan. Kolmanneksi eniten ääniä keräsi Sisko Hentun Teräsmies-sukka 15 äänellä.

Kilpailussa annettiin kaiken kaikkiaan 270 ääntä. Äänestäjien kesken arvotun sukkaparin voitti Lilja Suominen Turusta.

Nämä kauniit ja hyvin kudotut sukat ovat olleet näytteillä elokuun ajan Karjalan Kotiseutumuseossa, syyskuun Mynämäen kirjastossa, ja vielä lokakuun alun Mynämäen-Mietoisten Terveyskeskuksen vuodeosaston aulassa.

Sukkanäytelyssä kävijöiden kesken arvottiin vuoden 2003 jouluna ilmestyvä Wirmolainen -lehti. Ar-

Mansikkasukka, yleisöäänestuksen voittaja.

paonni suosi Marja Santalahtea, Mirja Lehtosta ja Anna Uttulaa.

Marja-Lea Visasalon kokoama villasukkien historia on seurannut näytteilyiden mukana. 2 ensimmäistä näyttelyä kokosi Leena Gustafsson.

Wirmo-Seura kiittää Teitä jokaisesta osallistujasta. Oli ilo saada olla mukana järjestelemässä näitä kauniita sukkia näytteille.

Ensi vuonna jatkamme käsitöiden parissa, ehkä kutomalla käsineitä.

Annikki Valtanen

Arvasitko vai tiesitkö?

- Liiman kuumentamisastiat tunnistettavina

Wirmo-Seura on kahtena viimeksi kuluneena vuonna osallistunut elokuisille Laurin markkinoille järjestäen kotiseututyöhön liittyvää ohjelmaa. Kumpanakin kesänä osa ohjelmaa on ollut yleisölle järjestetty esineen tunnistamis- tai arvaamiskilpailu.

Tänä kesänä tunnistettavina olivat oheisessa kuvassa esiintyvät liiman kuumennusastiat Karjalan museon kokoelmista. Kilpailuun saatiin vastauksia 34. Kymmenen vastaajaa tiesi tai arvasi, että astiat oli tarkoitettu liiman kuumennukseen. Kotiseutujulkaisun saivat suoritettussa arvonnassa Väinö Svärd, Ahti Junnila, Mailis Junnila, Lauri Lehto ja Unto Saarnilehto.

1910-luvulla painettu tietosanakirja kertoo, että "liimakattila on varrellinen, pyöreä, suuhunsa päin kaarevasti suppeneva vaskikattila, jonka sisässä on toinen ulomman vesikattilan suun laidoista riippuva liimalla täytettävä lieriömäinen kattila."

Kattila liittyy aikaan, jolloin liimaa valmistettiin vedessä keittämällä eläinjätteistä esim. vuodan jätepaloista, luista, rustoista ja kalvoista. Puhuttiin eläinliimasta eli glutiinista. Raaka-aineet keitettiin joko vedessä tai korkeapaineisella höyryllä. Näin saatu liuos siivilöitiin ja valettiin muottiin, jossa se kovettui levymäiseksi. Jähmettyneet levyt leikat-

tiin pienemmiksi ja kuivattiin. Luuliimaa valmistettiin luista keittämällä. Kaikkein hienoin eläinliima valmistettiin vasikoiden pehmeistä kalvoista ja rustoista. Sitä nimitettiin selatiiniksi. Liiman sitomiskykyä voitiin lisätä sekoittamalla siihen kivennäisjauheita esim. liitujauhoa, sinkki- tai baryyttivalkeaa.

Näin valmistettu eläinliima liukenee kuumaan veteen, mutta jähmettyy uudelleen seoksen jäähtyessä. Tästä syystä liimaa käytettäessä tarvittiin kattilaa, joka säilytti liiman kuumana turvallisesti vesihauteessa niin, ettei se päässyt palamaan pohjaan. Käsityöläisten verstaissa oli liimapoikia, joiden tehtäviin kuului liimapalojen sulattaminen ja liiman juoksevana pitäminen.

Eduskunnan pitkäaikainen puhemies Veikko Helle on muistellut eläinliiman valmistusta ja käyttöä isänsä puusepänerstaassa. Mahtaisikohan Mynämäestä vielä löytyä vastaavia muistoja kerättäväksi?

Eeva Rintama

PAIKKAKUNNALLA

PALVELUA

PARHAIMMILLAAN

**MUISTA UUSI PUHELINNUMERO
(02) 4338100**

MYNÄMÄEN APTEEKKI

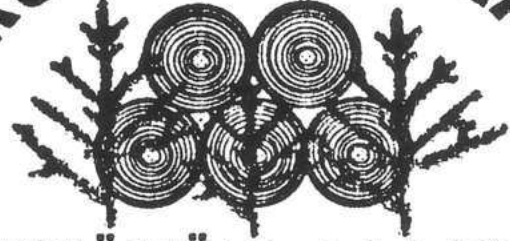
★ AUTTAA ★ NEUVOO ★ PALVELEE

**MAATALOUSKONEITA
MYNÄMÄELTÄ**

Oy Kongskilde Juko Ltd
Opintie 4
23100 Mynämäki

KOSKISEN SAHA

MYNÄMÄKI, LAAJOKI

MYNÄMÄKI Laajoki

Jaakko Rantala puh. 0500 663 860

Jaakko Koskinen puh. 0400 663 860

02 430 9617 faksi 02 430 6620

- Fysikaaliset hoidot
- Harjoitussali, opastukset, testaukset
- Lääkäripalvelut

**Mynämäen
KUNTOUTUS**
KOMMANDIITTIYHTIÖ

Marja Virpi
Virastotie 2 23100 Mynämäki
Gsm 050 566 0677

TERVETULOA ASIOIMAAN PALVELEVAAN
PAIKALLISPANKKIIN

MASKU
436 5120

MIETOINEN
431 1155

LAUTTANPÄÄ
431 0966

MYNÄMÄKI
430 6600

Uunisevät

Tervetuloa Turun Uunistudiolle

*Palvelemme maanantaisin 9-18,
tiistaista torstaihin 9-17, perjantaisin 9-16,
ja lauantaisin 10-14*

*Turun Uunisevät Oy
Rydöntie 32, Turku
02-2755 800*

www.uunisevat.fi

Laadullista ylivoimaa

Aika on rahaa. Pitkä aika on paljon rahaa.

Aloita pitkäaikaissäästäminen esimerkiksi 50 eurolla kuukaudessa ja koet kasvun ihmeen.

Tarjoamme Sinulle vaihtoehtoja aina tili-säästämisestä rahasto- ja vakuutussäästämiseen. Asiantuntijamme kertovat Sinulle mielellään lisää myös siitä miten voit hyötyä erilaisista veroeduista.

Tervetuloa aloittamaan säästäminen jo tänään!

Mynämäen Osuuspankki, 02-4365500
Mietoisten konttori, 02-4311225

MYNÄMÄEN

OSUUSPANKKI

MONIPUOLISTA PAINOPALVELUA

**käyntikortit
kuoret
kirjelomakkeet
jäljentävät lomakkeet
4-väriesitteet
julisteet
järjestölehdet
ym. painotuotteet**

 MYNÄPRINT OY

Pajatie 8, PL 61, 23101 Mynämäki
puh. 02-4307 822, fax. 02-4307 868
e-mail: myynti@mynaprint.fi, repro@mynaprint.fi
internet:www.mynaprint.fi

ME PALVELEMME Y-KULMASSA

SÄHKÖSUVANTO

Puh. 02-4310 700, fax 02-4305 084

MARTTILA OY
P. 02 430 7090

Terveyskauppa

TERMA Fyttonomi
palveluksessasi
p. 02-430 6146

**JOUNIN
PAKARI KY**

• MYNÄMÄKI
02-4307 668

MYNÄMÄEN
**KIRJA- JA
PAPERIKAUPPA**
P. 4307 018

MYNÄMÄEN KUVA
Puh. 4307 333

RAUHALLISTA JOULUA!

LÄNNEN PUHELIN OY

www.lannenpuhelin.fi
Kirkkoväärtinkuja 1, RAISIO

MYNÄLIKENNE

23100 Mynämäki, Vihtamäentie 343

- Tilausmatkat • Bussivuokraukset
- Invakuljetukset • Päivämatkat

Tiedustelut:

Tuure Lehtonen 040 541 6308
Karri Lehtonen 0400 431 740
Toimisto (02) 430 3012
Fax (02) 432 2664

 RAUTANET

RAUTA-APAJA

MYNÄMÄKI ☎ 4307 311, 4307 324 Fax 4305 530

Mynämäen kunta

Viihtyisää asumista - Menestyvää yrittämistä

Omakotitontteja voi vuokrata tai ostaa.

Omakoti-teollisuustontteja Kintikkalassa
Tontille voi rakentaa asuinrakennuksen lisäksi
myös liiketoimintaan liittyviä tiloja.

Yhteyshenkilöt:

Rakennustarkastaja Seppo Kuusinen, puh. (02) 437 6656

Hallintojohtaja Jorma Rakkolainen, puh. (02) 437 6626

Lisätietoja myös www.mynamaki.fi

Vuokra-asuntoja

Yhteyshenkilö:

Isännöitsijä Asko Vainio, puh. 0400 535 928

Teollisuustontteja Roukkulissa

Yhteyshenkilö:

Toimitusjohtaja Eero Kiiski, puh. (02) 437 6620 tai 050 555 7034

Tervetuloa Uimahalliin!

Mynämäen Uimahalli on avoinna
tiistaisin kello 6 - 8 ja 15 - 21,
keskiviikkoisin ja perjantaisin kello 15 - 21
sekä lauantaisin kello 13 - 18

MYNÄMÄEN TEOLLISUUSKIINTEISTÖ OY